

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Т.І. Білоус-Осінь, Ю.З. Біла-Тюріна

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста в Юридичному коледжі Національного університету «Одеська юридична

Автори:

Білоус-Осінь Тетяна Ігорівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія».

Біла-Тюріна Юлія Зиновівна – кандидат юридичних наук, викладач Івано-Франківського юридичного коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»

Рекомендовано до друку

Навчально-методичною радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 25 жовтня 2019 року).

Рецензенти:

І.П. Голосніченко – доктор юридичних наук, професор, Заступник директора Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

Х.П. Ярмакі – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, заслужений юрист України

Білоус-Осінь Т.І., Біла-Тюріна Ю.З. Адміністративне право: *навчально-методичний посібник*. 2019. 90 с.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни		
4		
Теми лекційних занять.....		
5		
Теми		практичних
занять.....	58	
Завдання для самостійної роботи.....		
62		
Питання для підсумкового контролю		
68		
Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти		
71		
Шкала		оцінювання
.....	71	
Перелік необхідної літератури		
72		
<i>Додаток</i>	<i>1.</i>	<i>Тестові</i>
<i>завдання</i>	80	

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є адміністративне право України як галузь права, що детермінується вивченням теоретико-правових засад суспільних відносин щодо забезпечення основоположних прав і свобод людини в сфері публічного адміністрування; суспільних відносин в сфері надання адміністративних послуг; суспільних відносин в сфері діяльності суб'єктів публічної адміністрації (включаючи внутрішньо-організаційну) та суспільних відносин в сфері притягнення до адміністративної відповідальності. Окремим вектором навчальної дисципліни «Адміністративне право» являється вивчення теоретичних здобутків щодо визначення сутності предмету та методу, принципів, джерел та структуризації адміністративного права.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Адміністративне право» полягає у формуванні серед здобувачів вищої освіти комплексного знання щодо предмету курсу, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку публічного адміністрування в Українській державі.

Виходячи із мети вивчення навчальної дисципліни «Адміністративне право» та відповідно до вимог профілю освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні **вміти**: вирішувати задачі, надані до теми практичних занять, виконувати завдання із самостійної роботи, досліджувати історію становлення адміністративно-правових норм України та порівнювати їх з адміністративним законодавством іноземних держав; демонструвати високий рівень правової свідомості, правового мислення і правової культури з дотриманням норм професійної етики та антикорупційного законодавства; усвідомлювати сервісне призначення держави, її органів та органів місцевого самоврядування, що спрямоване на служіння інтересам людини і громадянина; оцінювати та аналізувати конкретні правові ситуації та приймати обґрунтовані рішення; демонструвати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або освітньої діяльності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вид навантаження	Обсяг кредитів/год
Кількість кредитів/год	6/180
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	90

лекційні заняття	44
практичні заняття	46
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	90
Залік	+
Екзамен	+

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття та сутність публічного права. Критерії та сновні теорії розмежування публічного та приватного права.

1. Давньоримська традиція розмежування приватного і публічного права.
2. Теорія розмежування публічного та приватного права Рудольфа фон Єрінга.
3. Теорія розмежування публічного та приватного права Георга Еллінека.
4. Формальна теорія Августа Тона.
5. Теорія розмежування публічного та приватного права в працях радянських вчених.
6. Спеціально-правова теорія розмежування публічного та приватного права.
7. Двоступенева теорія розмежування публічного та приватного права.

Основний зміст

Публічне право регулює побудову та функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів (наприклад, суб'єктів делегованих повноважень), покликаних забезпечувати реалізацію публічних інтересів. Головною особливістю публічного права слід вважати те, що його норми регулюють відносини, в яких однією стороною є орган державної влади, орган місцевого самоврядування або суб'єкт делегованих повноважень, що діє з приводу і з метою реалізації публічних функцій і завдань, спрямованих на задоволення публічного інтересу. До публічного права слід віднести такі галузі права, як: конституційне право, адміністративне право, міжнародне право, кримінальне право, фінансове право тощо.

Станом на теперішній час у вітчизняній юридичній науці відсутня усталена теорія розмежування норм публічного та приватного права. Залежно від фактичних обставин тієї або іншої справи можливе застосування конкретної теорії. До теорій розмежування публічного та приватного права віднесено: теорію субординації, двоступеневу теорію та спеціально-правову.

Теорія субординації застосовується насамперед у випадках, коли необхідно встановити правову природу дій публічної адміністрації або юридичного спору, який виник між громадянином і державою. Для класифікації законодавчих приписів вона не застосовується. Теорія субординації орієнтується на (право) відносини, які виникають між їх

учасниками. Ця теорія застосовується фактично лише тоді, коли держава (орган) та громадянин протистоять один одному. Якщо між державою та громадянином виникають відносини влади-підпорядкування, то відповідні дії публічної адміністрації або адміністративні акти, які стосуються цих відносин, мають публічно-правову природу. Викладене так само діє й щодо спорів про право, які стосуються цих відносин. У разі якщо між державою та громадянином виникають відносини, в яких вони взаємодіють як рівнозначні суб'єкти, дії публічної адміністрації або адміністративні акти матимуть приватноправову природу.

Спеціально-правова теорія використовується переважно для розмежування публічно-правових (адміністративних) та приватноправових спорів. Публічно-правовий спір має місце у тому випадку, коли юридичні приписи, яких стосується спір, належать до публічного права. Застосування спеціально-правової теорії здійснюється у два логічних етапи, спочатку слід встановити, які саме юридичні приписи є об'єктом юридичного спору. Основним недоліком спеціально-правової теорії є те, що вона може застосовуватись лише у тому випадку, коли є очевидним, навколо якої саме норми відбувається спір про право.

Двоступенева теорія розмежовує певні правовідносини залежно від рівнів прийняття рішення: перший рівень (відповідає на питання «якщо»): рішення суб'єкта публічної адміністрації, якщо він діє, є публічно-правовим; другий рівень (відповідає на питання «як»): вид та спосіб того, як діє публічна адміністрація, можуть бути публічно-правовими (адміністративними) та приватноправовими.

Разом з тим слід взяти до уваги той факт, що наявність цієї теорії не є свідченням того, що у всіх правовідносинах можуть бути виділені два рівні. Ця теорія не свідчить також і про те, що у всіх дворівневих правовідносинах другий рівень завжди буде приватноправовим (це лише можливість). Крім того, зазначена теорія не є тією теорією, на підставі якої у всіх випадках може здійснюватися розмежування публічного (адміністративного) та приватного права.

Двоступенева теорія застосовується переважно у двох сферах: у сфері надання субвенцій (субсидій, дотацій) та у сфері користування публічними установами (об'єктами).

Тема 2. Поняття та предмет адміністративного права

1. Адміністративне право в системі права України.
2. Поняття та риси адміністративного права.
3. Предмет адміністративного права
4. Методи адміністративного права.
5. Система адміністративного права.
6. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.
7. Роль і значення адміністративного права в умовах побудови демократичної, соціальної, правової держави.

Основний зміст

Адміністративне право – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються під час здійснення владно-розпорядчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації, забезпечення прав і свобод людини і громадянина у сфері публічного адміністрування, надання адміністративних послуг та притягнення до адміністративної відповідальності.

Предметом адміністративного права є суспільні відносини, які складаються в сфері здійснення владно-розпорядчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації, забезпечення прав і свобод людини і громадянина у сфері публічного адміністрування, надання адміністративних послуг та притягнення до адміністративної відповідальності.

Методи адміністративного права – це засоби, способи та прийоми, за допомогою яких здійснюється правовий вплив на предмет адміністративного права. Можна виділити загальні (імперативний та диспозитивний) та спеціальні методи адміністративного права. До спеціальних методів адміністративного права віднесено: метод субординації, метод координації, метод реординації, метод адміністративного договору.

Загальні методи правового регулювання реалізуються шляхом: використання приписів (встановлення обов'язків); встановлення заборон; надання дозволів.

Якщо в адміністративно-правовому регулюванні компетенції органів виконавчої влади діє принцип «дозволено лише те, що прямо передбачено законом», то стосовно громадян має бути найповніше врахований загальнодозвільний принцип «дозволено все, що прямо не заборонено законом». Це цілком відповідає призначенню держави забезпечувати права і свободи громадян. На процес оновлення методу адміністративного права впливають і зміни, що відбуваються в сучасних умовах у державному управлінні, зокрема у зв'язку з більш широким використанням людиноцентристської концепції.

Адміністративне право становить собою об'ємне за змістом юридичне утворення. Система адміністративного права утворюється з таких елементів: норми права, інститути права, підгалузі права.

Норма адміністративного права – це загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, яким керуються суб'єкти адміністративно-правових відносин.

Інститут адміністративного права – сукупність норм адміністративного права, що регулюють однорідні або близькі групи суспільних відносин (наприклад, інститут дисциплінарної відповідальності державних службовців або інститут примусового виконання адміністративних актів).

Підгалузь адміністративного прав – сукупність інститутів та норм адміністративного права, пов'язаних спільною метою юридичного регулювання (наприклад, службове право, поліцейське право, муніципальне право).

З огляду на сформульовану мету адміністративного права, його значення проявляється у тому, щоб конкретизувати права та свободи приватних осіб, які можуть реалізовуватися у сфері публічного адміністрування (реалізація конституційної формули «утвердження прав і свобод людини»); сформувати досконалі механізми реалізації прав та свобод людини і громадянина у сфері публічного адміністрування (реалізація конституційної формули «забезпечення прав і свобод людини»); уніфікувати та закріпити на законодавчому рівні процедури прийняття юридичних актів суб'єктами публічної адміністрації; поліпшити механізми контролю інституцій громадянського суспільства за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації; удосконалити інститут юридичної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації.

Необхідно відзначити, що перелік завдань, які вирішуються за рахунок норм адміністративного права, не є сталим. Він може змінюватися залежно від стану розвитку українського законодавства, поліпшення функціонування органів публічної влади, підняття рівня правосвідомості населення країни.

Тема 3. Базові категорії сучасного адміністративного права

1. Теоретико правовий зміст категорії «публічна влада».
2. Теоретико правовий зміст категорії «суб'єкт владних повноважень».
3. Теоретико правовий зміст категорії «публічний інтерес».
4. Теоретико правовий зміст категорії «публічне адміністрування».

Основний зміст

До базових категорій адміністративного права віднесено наступні: публічна влада, суб'єкт владних повноважень, публічне адміністрування, публічний інтерес. Під публічною владою розуміється влада, яка спрямована на забезпечення публічного інтересу та поширюється на всіх, хто знаходиться на певній «підвладній» території. Публічна влада реалізується через державну владу, владу місцевого самоврядування (муніципальну владу), президентську владу та владу громадянського суспільства.

Невід'ємною ознакою держави є суб'єкти владних повноважень, до яких належать: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі, на виконання делегованих повноважень, або надання адміністративних послуг.

У науці адміністративного права поширеним є розуміння публічного адміністрування як підзаконної, юридично-владної діяльності публічної адміністрації виконавчо-розпорядчого характеру, спрямовану на реалізацію законів, практичне виконання завдань і функцій держави, за допомогою якої здійснюється організуючий вплив на суспільні відносини у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Визначення є придатним і для позначення категорії «державне управління», що свідчить про близьке змістовне навантаження термінів, небезпідставність їхнього ототожнення деякими дослідниками.

За цього підходу, «адміністрування» стає не лише процесом реалізації, але й вироблення управлінських рішень, набуваючи цілісного завершеного характеру. Варто відрізнити поняття «вироблення управлінських рішень» від «вироблення державної політики». Лише перше охоплюється змістом адміністрування, друге ж потребує чіткого і послідовного відокремлення від нього.

Адміністрування – організаційна, виконавчо-розпорядча діяльність компетентного апарату щодо втілення державної політики, натомість вироблення останньої є принципово іншим видом суспільної активності, спрямованим на визначення загальних векторів розвитку країни та здійснюваним особами, котрі займають політичні посади і несуть політичну відповідальність.

Публічний інтерес становить категорію, яка виходить за межі особистості, перебуваючи на рівні суспільного інтересу. Основою публічного інтересу є об'єктивний інтерес усього суспільства, тобто важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб блага, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються суб'єктами публічної адміністрації на певній території у визначений проміжок часу.

Тема 4. Історія становлення адміністративного права

1. Камералістика: історичні та соціальні передумови виникнення, предмет, вплив на розвиток поліцейського права.
2. Поліцейське право: історичні та соціальні передумови виникнення, предмет науки поліцейського права, основні вчені-розробники галузі.
3. Адміністративне право: історичні та соціальні передумови виникнення, особливості формування адміністративного права в країнах західної Європи. Відмінності між німецькою та французькою школами адміністративного права.
4. Розвиток поліцейського та адміністративного права на українських землях в ХІХ ст.– початок ХХ ст.
5. Радянський період розвитку науки адміністративного права.
6. Тенденції розвитку науки адміністративного права в сучасній Україні.

Основний зміст

Вважається, що початок розвитку науки «адміністративне право» поклала наука про фінанси, економіку та господарство, яка виникла в Австрії та Німеччині у ХVІІ ст. і мала назву «камералістика». Термін «камералістика» походить від латинського «camera», що означає двірцева, державна, князівська скарбниця. Камералістика – це напрям у розвитку німецької економічної думки ХVІІ–ХVІІІ ст., що передувала буржуазній політичній економії і являла собою сукупність адміністративних та господарських знань з ведення камерального (двірцевого, князівського, у широкому розумінні – державного) господарства. Камеральні науки склалися з трьох основних блоків: політичного блоку, економічної та фінансової політики. Мета камералістики – вироблення рекомендацій управлінського характеру щодо різних галузей

управління. Таким чином, розвиток науки адміністративного права започаткувала камералістика. У загальному значенні це – науки про фінанси, економіку, господарство та управління.

Перші кафедри камералістики засновані у Халле та у Франкфурті-на-Одері. З цього моменту молода наука отримує подальший розвиток, завдяки чому розширюється її предмет, до якого входять всі дисципліни, що пов'язані з державною політикою: економічна наука, політика, поліцейська наука, наука про фінанси, мануфактурна справа, гірниче будівництво тощо. На відміну від початкової, ця камералістика отримує назву нової («нова камералістика»), її викладання розширює свою географію настільки, що у ХІХ ст. сягає і Росії також.

В процесі розвитку камералістика зазнала певної диференціації. Так, з неї виокремлюються ряд дисципліни, зокрема, поліцейське право, з якого, у свою чергу, відбувається в подальшому формування самостійної науки адміністративного права. Основними представниками поліцейської науки того часу називають Іоганна-Генріха-Готліба Юсті, фон Зонненфельса і Пют. Термін «поліція» визначає сукупність заходів внутрішньої політики, які мають на меті забезпечення суспільного добробуту. За загальною думкою поліцейців ХVІІІ–ХІХ ст. поліцейською визнавалася діяльність з охорони громадського та громадського порядку, особистих і майнових благ. Поліцейська влада знаходила прояв у нагляді, профілактичних заходах і поліцейській юрисдикції.

Із встановлення конституційних форм правління майже у всіх країнах Європи і виокремлення виконавчої гілки влади, сфера дії поліцейського права значно розширюється. Водночас відносини у сфері державного управління стають більш складними і поліцейське право вже не спроможне їх охопити. Це спричиняє появу нового поняття «право управління», авторство якого належить Лоренцу Штейну. Це право встановлює принципи управління, засади застосування дисциплінарного примусу, окреслює правове поле таких важливих інститутів виконавчої влади, як уряд і армія, регулює діяльність державних службовців, їх права та обов'язки, відповідальність у разі зловживання владою тощо. Л. Штейн та Роберт фон Моль, активно розробляючи питання управлінського права, доходять висновку про необхідність виокремлення з нього права адміністративного, як самостійної частини дисципліни публічного права.

Переломним моментом в становленні адміністративного права як самостійної дисципліни є межа ХІХ та ХХ ст. ст. і не останню роль в цьому відіграли праці Отто Майєра, який виходив з того, що підґрунтям адміністративного права є конституційна держава. Керуючись розумінням правової держави, згідно з яким управління є зв'язаним законом та судовим контролем, Майєр здійснює догматичну розробку понять і принципів публічного права. Сформульовані ним поняття суб'єктивного публічного права, публічної власності і публічного підприємства є помітним внеском в теорію адміністративно-правової науки. Саме Майєр наприкінці ХІХ ст. під впливом

французького адміністративно-правового вчення вперше створив завершену систему загального адміністративно-правового вчення.

Історія науки адміністративного права в Російській імперії, на відміну від історії науки адміністративного права західноєвропейських країн, є порівняно короткою, – її виникнення припадає на початок ХІХ ст. і пов'язується, головним чином, із запозиченням західних теорій. Безпосередньо на українських теренах систематичні наукові дослідження у цій та інших галузях юриспруденції стали можливими лише із заснуванням університетів у Львові (1661), Харкові (1805), Києві (1834), Одесі (1865) і Чернівцях (1875). Наголосимо, що в тогочасних історичних умовах навчальні заклади не мали українського національного спрямування, скоріше навпаки, були оплотом шовіністичної політики імперських урядів Росії і Австро-Угорщини. Як наслідок – чимало українців не могли реалізувати себе на батьківщині і навчалися та працювали в університетах Москви, Санкт-Петербурга, Відня тощо. Відповідно українська юридична наука, зокрема наука адміністративного права, впродовж тривалого часу не відмежовувалася від російської, а на західноукраїнських теренах – від австрійської юридичної науки. При цьому різниця в наукових підходах була не такою виразною, оскільки російське правознавство вважало зразком для себе насамперед концепції німецьких учених, а останні мало чим відрізнялися від поглядів їх австрійських колег.

В Російській імперії наука адміністративного права почала формуватися на початку ХІХ ст. як наука поліцейського права. Так, відомі російські поліцейисти другої половини ХІХ ст. М.Х. Бунге, М.М. Шпилевський, І.Є. Андреевський, В.В. Іванівський, І.Т. Тарасов та інші були прихильниками концепції Р. фон Моля, викладеної в його фундаментальному творі «Наука про поліцію».

Розглядуваний період розвитку адміністративного права повністю пов'язаний з марксистсько-ленінським баченням управління державними та суспільними справами. Перехід управління галузями виробництва розглядається як результат захоплення влади пролетаріатом, одержавлення всіх сфер життя, встановлення суспільної власності. Розширюються завдання та функції держави з управління суспільним життям і у процесі диференціації наук, що вивчають управління, з'являється тенденція розвитку адміністративного права на підґрунті галузі державного управління.

У 1928 році адміністративне право вилучається з навчальних програм, згортаються наукові дослідження, постійним репресіям піддаються вчені-адміністративісти. У 1936–1937 рр. репресується велика група вчених-юристів Інституту радянського будівництва на чолі з його директором П.М. Пашуканісом.

Наступний етап у розвитку адміністративного права розпочався після відомої Першої наради з питань науки радянського права і держави у липні 1938 р. Головним доповідачем на цій нараді був Г.Я. Вишинський, який основну увагу у своєму виступі приділив адміністративному праву,

наголошуючи на тому, що воно має посісти центральне місце у системі радянського права, але за умов, що адміністративне право розглядатиметься як таке, що не розмежовує тих, хто управляє, з тими, на кого цей вплив спричиняється. Фактично реабілітувавши адміністративне право, Вишинський поставив умову його подальшого розвитку на марксистсько-ленінській ідеології з обов'язковою критикою буржуазного адміністративного права. Внаслідок цього дисципліна «адміністративне право» з нового навчального року вводиться як обов'язкова в усіх юридичних навчальних закладах країни.

Наукова дискусія, що розпочалася після цього і продовжувалася після Другої світової війни, заклала підвалини для формування визначення предмету адміністративного права, методу, основних інститутів галузі. На цьому етапі доречно пригадати таких вчених, як С.С. Студенікін, М.І. Єропкін, І.І. Євтихiev, В.О. Власов, О.О. Лунев, Г.І. Петров, І.М. Ананов та ін. З'являється низка підручників з адміністративного права, які єднає коло проблем, що розглядаються, сполучення Загальної та Особливої частин, але розрізняє розуміння обсягу державного управління. Не можна не згадати таких науковців, як Є.В. Додін, І.О. Пахомов, А.С. Васильєв, Ю.О. Тихомиров та ін.

Після розпаду СРСР почався новий період в історії адміністративного права України (як і в науці адміністративного права Росії та інших колишніх республік, що обрали власний шлях розвитку). Щодо України, то ми маємо право говорити про створення нової доктрини адміністративного права, про перегляд його предмету тощо. Дослідження адміністративно-правових проблем управління мали бути концептуально переосмислені з урахуванням нових підходів до сутності виконавчої влади, її місця і ролі у формуванні демократичної, правової, соціальної держави. Необхідність теоретичного осмислення цих найважливіших проблем пояснюється ще й тим, що об'єктивний процес руйнування адміністративно-командної системи на початковому етапі відбувався за відсутності наукової концепції реформування державного управління у перехідний період, без створення такої моделі, яка б відповідала сучасним вимогам.

Теоретичною базою розв'язання вищезазначених проблем стали праці вчених, де досліджувалися проблеми виконавчої влади, системи її органів (В.Б. Авер'янов, О.В. Петришин, О.Ф. Фрицький, В.М. Шаповал); питання державної служби (Л.Р. Біла-Тіунова, Ю.П. Битяк); сутності, місця і ролі державного управління і державного контролю (О.Ф. Андрійко, В.М. Гаращук, С.В. Ківалов, М.П. Орзіх, В.В. Цветков); адміністративного процесу і адміністративної відповідальності (О.М. Бандурка, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, А.Т. Комзюк, А.О. Селіванов, М.М. Тищенко).

Тема 5. Принципи адміністративного права

1. Поняття, значення та система принципів адміністративного права.
2. Принцип верховенства права. Елементи принципу верховенства права.

3. Поняття та значення принципу належного врядування. Характеристика принципу належного врядування: принцип участі у прийнятті рішення прозорість, підзвітність (відповідальність), ефективність, неупередженість.

Основний зміст

Принципами адміністративного права є основні ідеї, положення, вимоги, що характеризують зміст адміністративного права, відображають закономірності його розвитку і визначають напрями та способи адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Принципи адміністративного права: виконують системоутворюючу роль, тобто зумовлюють формування у межах галузі нових інститутів; беруться до уваги у процесі законотворчої та нормотворчої діяльності, виступаючи орієнтирами для розвитку норм адміністративного права; створюють основу для судового контролю за адміністративними діями; заповнюють прогалини у сфері адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

У ст. 8 Конституції України наголошується, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Зазначений принцип можна віднести як до загальноправових принципів, так і до числа принципів адміністративного права. Принцип верховенства права є універсальною вимогою, насамперед до держави, що у зв'язку з цим має братися до уваги її представниками як під час правотворчої, так і під час правозастосовної діяльності. Інакше кажучи, формування норм адміністративного права, а також їх застосування має здійснюватися за обов'язкового дотримання принципу верховенства права.

Принцип верховенства права є складною конструкцією, яка містить ряд обов'язкових елементів, зокрема: законність; юридичну визначеність; заборону свавілля; доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами; дотримання прав людини; заборону дискримінації та рівність перед законом. Недотримання хоча б одного з названих елементів принципу верховенства права публічною адміністрацією означатиме порушення нею принципу верховенства права у цілому.

Принцип належного врядування є категорією, яка виникла у межах європейської теорії адміністративного права. Впровадження названих принципів у сферу діяльності публічної адміністрації пов'язано з необхідністю формування єдиних стандартів функціонування публічної влади, які б сприяли максимально повній реалізації прав, свобод та законних інтересів приватних осіб. Принцип належного врядування створює процедурні засади забезпечення та реалізації принципу верховенства права. Разом з тим, за допомогою або через принципи належного врядування досягаються і інші цілі: мінімізація корупції, врахування думки меншості під час прийняття адміністративних актів, залучення інституцій громадянського суспільства до реалізації публічного адміністрування. Існуюча нині система принципів належного врядування стала результатом багаторічного досвіду функціонування публічних адміністрацій як окремих європейських країн, так і відповідних інституцій Європейського Союзу.

Принцип належного врядування є складною конструкцією, яка містить ряд обов'язкових елементів, зокрема: ефективність, участь громадськості у публічному адмініструванні, гласність, добросовісність, підзвітність.

Тема 6. Джерела адміністративного права

1. Суть та види джерел адміністративного права.
2. Формалізовані національні джерела адміністративного права.
3. Формалізовані міжнародні джерела адміністративного права.
4. Судові рішення як джерела адміністративного права.
5. Неформалізовані джерела адміністративного права.
6. Юридична сила джерел адміністративного права.

Основний зміст

Джерело адміністративного права – це зовнішня форма вираження норми адміністративного права, що об'єктивуються у формалізованих та неформалізованих формах відповідно до компетенції суб'єкта владних повноважень. Джерелам адміністративного права притаманні наступні ознаки: це зовнішня форма вираження норми адміністративного права; вони прийняті уповноваженими суб'єктами відповідно до їх компетенції; регулюють відносини, які складаються в процесі публічного адміністрування; переважну більшість становлять підзаконні нормативно-правові акти, що мають відповідати актам вищої юридичної сили. Джерела адміністративного права повинні відповідати основними принципами побудови – конституційності і законності.

Станом на теперішній час до системи джерел адміністративного права віднесено:

- 1) формалізовані національні джерела адміністративного права (Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти);
- 2) формалізовані міжнародні джерела адміністративного права міжнародного права (міжнародні договори, норми та стандарти Європейського Союзу, м'яке право);
- 3) неформалізовані джерела адміністративного права (загальні принципи права, звичаї та традиції, норми моралі, доктрина права);
- 4) судові рішення (рішення Конституційного суду України, рішення Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів; рішення Європейського Суду з прав людини).

До формалізованих національних джерел адміністративного права належать: Конституція України, закони України та підзаконні нормативно-правові акти. Закони як джерела адміністративного права відповідно класифікуються за ієрархічним статусом на: Конституція України (Основний Закон); конституційні закони, які становлять основу розвитку правової системи; органічні закони, що конкретизують найважливіші положення Конституції України або впливають з її змісту (наприклад, Закон України «Про Кабінет Міністрів України»); звичайні закони – з інших важливих питань суспільного

життя (наприклад, Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації»).

Підзаконні нормативно-правові акти – це вторинні акти, які видаються суб'єктами публічної адміністрації (у ході розпорядчої діяльності) на підставі закону, та відповідно до нього і для його виконання, з метою забезпечення ефективного та своєчасного виконання виконавчих функцій. Їх підзаконність означає, що вони приймаються на виконання й розвиток законів і повинні відповідати їм.

До міжнародних формалізованих джерел адміністративного права віднесено: міжнародні договори, законодавство та стандарти Європейського Союзу, м'яке право.

Відповідно до ст. 9 Основного Закону України впливає, що складовою національного законодавства є лише ті міжнародні договори, які належним чином ратифіковані Верховною Радою України. Відповідно до ст. 3 Закону України від 29 червня 2004 р. «Про міжнародні договори України», міжнародні договори укладаються: Президентом України або за його дорученням – від імені України; Кабінетом Міністрів України або за його дорученням – від імені уряду України; міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами – від імені міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів.

В Україні нині діють чимало міжнародних договорів, норми яких мають застосовуватися під час регулювання адміністративно-правових відносин. Наприклад: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.; Європейська конвенція про видання правопорушників від 13 грудня 1957 р. тощо.

До міжнародних формалізованих джерел адміністративного права віднесено юридичні акти Європейського Союзу. Відповідно до положень Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. і Закону України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» джерелами адміністративного права України є юридичні акти Європейського Союзу. До системи джерел адміністративного права належить м'яке право. Сучасні міжнародні відносини регулюються не тільки за допомогою міжнародних договорів та міжнародно-правових звичаїв, але і за допомогою документів, що не створюють правових зобов'язань.

Під м'яким правом розуміються офіційні міжнародні документи, які мають рекомендаційний характер та, яких спрямовано на регулювання суспільних відносин, що потребують гнучких заходів впливу. До джерел м'якого права віднесено: рішення міжнародних організацій, які не мають обов'язкового характеру, модельне законодавство, політичні домовленості тощо.

До судових рішень, що є джерелом адміністративного права віднесено: рішення Конституційного Суду України, рішення Верховного Суду України та спеціалізованих судів, рішення Європейського суду з прав людини.

Відповідно до ст. 13 Закону України від 16 жовтня 1996 р. «Про Конституційний Суд України» цей орган приймає рішення та дає висновки у справах щодо: конституційності законів та інших актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість; додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених ст. 111 та ст. 151 Конституції України; офіційного тлумачення Конституції та законів України; відповідності проекту закону про внесення змін до Конституції України вимогам ст. 157 і ст. 158 Конституції України; порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України. Результатом діяльності Конституційного Суду України стають висновки та рішення, в яких тлумачаться норми Конституції та законів України, а також визнаються неконституційними, інакше кажучи – скасовуються положення відповідних юридичних актів. Рішення та висновки Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання. Таким чином, висновками та рішеннями Конституційного Суду України вносяться зміни у національне право взагалі та адміністративне право зокрема, що й дозволяє відносити їх до джерел цієї галузі права.

Необхідність віднесення рішень Європейського суду з прав людини до джерел адміністративного права впливає з положень ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», в якій зазначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Норми адміністративного права можуть міститися у неформалізованих джерелах права. До неформалізованих джерел адміністративного права віднесено: норми моралі, традиції, звичаїв, принципи права, доктрина права. Для того, щоб можливо було застосувати неформалізовані джерела адміністративного права, необхідним є наявність сукупності визначених передумов, а саме: об'єктивний елемент – їх тривала та загальна практика застосування; суб'єктивний елемент – загальна переконаність у тому, що їх застосування є правомірним; змістовна визначеність – можливість їх формулювання у вигляді юридичної норми.

Під правовою доктриною розуміється система основоположних загальноприйнятих теоретичних висновків науковців, що визначають стратегічні перспективи правового розвитку держави та детермінують висновки щодо предмету адміністративного права. Визнання правової доктрини джерелом адміністративного права стало об'єктивною потребою, зокрема після

набуття чинності КАС України, який містив чималу кількість абсолютно нових для вітчизняних правозастосовників категорій (адміністративна угода, суб'єкт владних повноважень, публічна служба тощо), які однак потрібно було покласти в основу відповідних судових та/ або адміністративних рішень. За відсутності законодавчого тлумачення змісту названих понять суб'єкти правозастосування користувалися правовою доктриною.

Тема 7. Норми адміністративного права

1. Поняття механізму адміністративно-правового регулювання.
2. Поняття адміністративно-правових норм.
3. Поняття та особливості структури адміністративно-правової норми.
4. Види адміністративно-правових норм.
5. Способи реалізації адміністративно-правових норм.
6. Дія адміністративно-правових норм у часі, у просторі та за колом осіб.

Основний зміст

Сутність адміністративно-правового регулювання полягає в упорядкуванні суспільних відносин, які становлять предмет адміністративного права за допомогою норм адміністративного права. Механізм адміністративно-правового регулювання складається із змістостовних (норма права, правовідносини, застосування норми права) та функціональних (правосвідомість, юридичний факт, тлумачення норми права, застосування норми права) елементів. При цьому, змістовні елементи є обов'язковими, а функціональні – ні.

Метою адміністративно-правового регулювання є визначення належного правопорядку в сфері публічного адміністрування, якісного надання адміністративних послуг, належного рівня здійснення внутрішньоорганізаційної діяльності суб'єктами публічної адміністрації, притягнення до адміністративної відповідальності та належного рівня забезпечення прав і свобод людини і громадянина в сфері публічного адміністрування.

Норма адміністративного права являє собою загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, яким визначено міру належної чи можливої поведінки в сфері публічного адміністрування, що встановлено у визначеному законом порядку та має на меті забезпечення публічного інтересу.

Норми адміністративного права, так само як і норми інших галузей права, виконують функцію регулятора суспільних відносин. Вони відрізняються від норм інших галузей права тим, що предметом їхнього регулювання є суспільні відносини, що складаються в сфері публічного адміністрування.

Структура адміністративно-правової норми – це внутрішня будова норми, якою відображено її зміст. Структура адміністративно-правової норми включає три елементи: гіпотезу, диспозицію, санкцію.

Гіпотеза – це частина адміністративно-правової норми, якою визначено фактичні умови застосування норми. Диспозиція – це частина адміністративно-

правової норми, якою визначено права і обов'язки суб'єктів в сфері публічного адміністрування. Диспозиції, у яких формулюються одночасно і права й обов'язки, у нормах адміністративного права зустрічаються відносно рідко. Характерна ознака адміністративно-правової диспозиції це імперативність, оскільки правило поведінки не може бути змінено за згодою учасників управлінських відносин. Санкція – це частина адміністративно-правової норми, якою визначено наслідки порушення диспозиції норми права.

Адміністративно-правові норми може бути класифіковано на основі різних критеріїв: за змістом, за адресатами, за суб'єктом прийняття, за формою припису, за галузевою належністю, за сферою дії, за ступенем загальності, за юридичною силою тощо.

За адресами адміністративно-правові норми можуть бути класифіковані наступним чином:

- ті, що адресовані органам державно-виконавчої влади;
- ті, що адресовані іншим державним виконавчо-розпорядчим органам;
- ті, що адресовані державним службовцям;
- ті, що адресовані державним підприємствам, закладам, організаціям;
- ті, що адресовані недержавним об'єднанням, підприємствам, закладам;
- ті, що адресовані громадянам.

За формою припису адміністративно-правові норми можуть бути класифіковані наступним чином:

зобов'язуючі (приписні) – ці норми зобов'язують здійснювати певні дії при виникненні передбачених ними умов. Наприклад, під час прийому на роботу організація зобов'язана видати наказ; у разі одержання скарги громадянина орган управління зобов'язаний розглянути її в певний термін; для здійснення певних видів діяльності підприємства зобов'язані одержати ліцензію; підприємства, заклади, організації зобов'язані подавати податковим органам звіти за встановленою формою тощо;

заборонні – ці норми забороняють вчинення тих чи інших дій в умовах, які нею визначені. Заборони можуть мати або загальний, або спеціальний характер. Наприклад, заборона вчиняти дії, що підпадають під ознаки адміністративного правопорушення, є загальною, а заборона міліції застосовувати спеціальні засоби щодо неповнолітніх – спеціальною;

повноважні (дозвільні, диспозитивні) – ці норми уповноважують адресата (або дозволяють йому) діяти в рамках вимог норми за своїм розсудом, проте підкоряючись правовому режиму, який нею встановлено. Фактично ці норми надають адресату вибір: або чинити певні дії, або не чинити їх. При цьому слід мати на увазі, що конкретний юридичний зміст цих норм залежить від особливостей їх адресата. Якщо адресатом адміністративно-правових норм є державні виконавчі органи (або є їх посадові особи), то ситуація, не змінюючись по суті, набуває особливе юридичне забарвлення.

За галузевою належністю адміністративно-правові норми можуть бути класифіковані наступним чином:

матеріальні – характеризуються тим, що юридично закріплюють комплекс обов'язків і прав, а також відповідальність учасників управлінських відносин, тобто фактично адміністративно-правовий статус органів управління і їхніх посадових осіб. У них знаходиться вияв той правовий режим, у рамках якого повинна функціонувати система державного управління. Такі норми нерідко називають статичними. Приклади: право громадянина звернутися зі скаргою й обов'язок відповідного органа (посадової особи) ретельно розібратися з доводами заявника, ужити заходів і у встановлений термін дати відповідь;

процесуальні – регламентують динаміку державного управління і пов'язаних з ними управлінських відносин. Ними визначається порядок прийому, розгляду, вирішення скарг і заяв, порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо. Або іншими словами процесуальні адміністративно-правові норми визначають загальні правила, порядок, процедуру нормотворчої, правозастосовної і юрисдикційної діяльності органів державного управління й інших суб'єктів адміністративного права.

За межею дії адміністративно-правові норми можуть бути класифіковані наступним чином:

у просторі – дія норм у просторі передбачає територію, на яку поширюється їх юридична сила.

у часі: дія адміністративно-правових норм у часі може обмежуватися будь-якими термінами (строкові норми) або не обмежуватися будь-якими термінами (безстрокові норми).

За ступенем загальності адміністративно-правові норми можуть бути класифіковані наступним чином:

загальні – мають загальне значення, наприклад: документами, які підтверджують громадянство України, є паспорт громадянина України, а для осіб до 16 років – свідоцтво про народження;

міжгалузеві – регулюють яку-небудь одну функцію в усіх галузях (норми міжгалузевого управління), наприклад, контроль за додержанням антимонопольного законодавства у процесі приватизації здійснюється Антимонопольним комітетом України;

галузеві – регулюють відносини у межах однієї галузі. Здебільшого це норми галузевих міністерств та відомств. Такий саме характер мають норми, що містяться у законах, відповідних документах Президента України, Кабінету Міністрів України, якщо їх вплив не виходить за межі конкретної галузі.

місцеві – норми місцевих органів державної виконавчої влади, а також місцевого самоврядування.

Реалізація адміністративно-правових норм – це такі правомірні дії суб'єктів адміністративного права, що виражаються в набутті, використанні, дотриманні чи виконанні.

Реалізація норм адміністративного права являє собою процес практичного перетворення в життя вираженої в нормах державної волі

суб'єктами адміністративного права. Існують чотири форми реалізації норм адміністративного права: дотримання; виконання; використання; застосування.

Реалізація адміністративно-правових норм у формі дотримання характеризується добровільним підпорядкуванням суб'єкта права вимогам адміністративно-правових норм. Сутність даної форми складається в утриманні суб'єкта від здійснення дій, заборонених нормами.

Дія правової норми в часі визначає який нормативно-правовий акт буде застосовуватися до конкретних відносин. Щоб визначити темпоральні межі дії норми адміністративного права, потрібно з'ясувати, коли вона почала діяти, і коли її дія припинена. Можна виокремити наступні способи набуття чинності норм адміністративного права: початок дії юридичного (нормативного) акта може визначатися через визначений термін після офіційного опублікування; початок дії юридичного (нормативного) акта може визначатися моментом його прийняття або офіційного оприлюднення; час набрання чинності юридичним (нормативним) актом може зазначатися у ньому або в іншому, спеціально прийнятому з цього приводу, акті; у разі якщо юридичні (нормативні) акти не оприлюднюються, а надсилаються відповідним суб'єктам, вони набирають чинності з моменту їх отримання останніми, якщо у таких актах не вказаний інший строк набуття ними чинності.

Припинення дії юридичних (нормативних) актів, що є джерелами адміністративного права, пов'язується з такими обставинами: із закінченням строку дії, на який було прийнято юридичний (нормативний) акт; із перебігом подій (обставин тощо), з існуванням яких офіційно була пов'язана чинність акта; з прямим скасуванням юридичного (нормативного) акта уповноваженим на це суб'єктом; з фактичною заміною юридичного (нормативного) акта іншим юридичним (нормативним) актом, який регулює ті самі суспільні відносини; з офіційним визнанням (у межах встановленої процедури) юридичного (нормативного) акта неконституційним, неправовим або незаконним.

Тема 8. Адміністративні правовідносини

1. Поняття та особливості адміністративно-правових відносин.
2. Види адміністративно-правових відносин.
3. Структура адміністративних правовідносин.
4. Юридичні факти як підстава виникнення адміністративних правовідносин.

Основний зміст

Адміністративні правовідносини – це суспільні відносини, які врегульовані нормами адміністративного права, учасники яких виступають носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків у сфері публічного адміністрування. Адміністративні правовідносини є різновидом правових відносин, і тому їм властиві загальні ознаки. До особливих ознак адміністративно-правових відносин належать: вони виникають на основі адміністративно-правових норм; характеризуються наявністю сторін, що іменуються суб'єктами адміністративного права; за змістом включають в себе

адміністративні права владного характеру; одним із учасників таких правовідносин є суб'єкт владних повноважень; здійснення суб'єктивних прав або додержання юридичних обов'язків у правовідносинах забезпечується державним примусом.

Класифікувати адміністративні відносини можна за різними підставами: залежно від кількості суб'єктів – прості та складні;

залежно від дії у часі – постійні та тимчасові;

за змістом поведінки зобов'язаної сторони – пасивні та активні;

залежно від функціонального призначення – регулятивні й охоронні;

за галузевою приналежністю – матеріальні та процесуальні;

за сферами публічного адміністрування окремими галузями – ті, що виникають в сфері публічного адміністрування соціально-культурною сферою, ті, що виникають в сфері публічного адміністрування адміністративно-політичною сферою, ті, що виникають в сфері публічного адміністрування економічною сферою тощо.

Адміністративні правовідносини мають складну будову і включають такі елементи, як суб'єкт, об'єкт та зміст правовідносин. Підставами виникнення, зміни чи припинення адміністративних правовідносин є юридичні факти.

Суб'єктами адміністративних правовідносин можуть бути фізичні та юридичні особи, які наділяються адміністративно-правовими нормами адміністративною правосуб'єктністю, суб'єкти владних повноважень.

Необхідно розрізнити поняття «суб'єкт адміністративного права» і «суб'єкт адміністративних правовідносин». Суб'єкт адміністративного права може існувати абстрактно, але ніколи не вступатиме у правовідносини, а суб'єкти адміністративних правовідносин завжди конкретні. Для того щоб суб'єкт адміністративного права став суб'єктом адміністративних правовідносин, необхідно дотримання таких умов: наявність адміністративно-правової норми, що передбачає адміністративні права і обов'язки; наявність адміністративної правосуб'єктності; наявність адміністративного юридичного факту.

Суб'єкти адміністративних правовідносин повинні володіти правосуб'єктністю, тобто здатністю бути носіями прав і обов'язків, здійснювати їх від свого імені і нести юридичну відповідальність за свої дії.

Підставами виникнення, зміни чи припинення адміністративних правовідносин є юридичні факти (конкретні життєві обставини, передбачені гіпотезою адміністративно-правової норми, що породжують виникнення, зміну чи припинення правовідносин).

Залежно від підстав розглядають різні види юридичних фактів:

1) за юридичними наслідками – правоутворюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі;

2) залежно від форми їх прояву – позитивні та негативні;

3) за характером дії розрізняють юридичні факти одноразової та безперервної дії;

4) за характером дій – активні та пасивні;

- б) за галузевою ознакою – матеріальні та процесуальні;
- б) за розподілом прав і обов'язків – односторонні та багатосторонні;
- 7) за функціями в механізмі правового регулювання – регулятивні та охоронні;
- 8) залежно від кількості суб'єктів – прості та складні;
- 9) за наявністю волі – юридичні дії (життєві обставини, що характеризують вольову поведінку адміністративних суб'єктів, їх зовнішнє вираження волі та свідомості) та юридичні події (життєві обставини, що виникають, розвиваються і припиняються незалежно від волі суб'єктів адміністративних правовідносин).

Юридичні дії, у свою чергу, поділяють на правомірні та неправомірні. Правомірні юридичні дії (вчинки та результати діяльності) завжди відповідають нормам адміністративного права (наприклад, подання скарги, звернення організації за реєстрацією, подання проекту документа на експертизу тощо). Неправомірні юридичні дії – правові аномалії, зловживання правом (що не є правопорушенням) та адміністративні правопорушення. До юридичних подій відносять народження чи смерть людини, стихійні лиха, хворобу тощо.

Отже, юридичні факти як життєві обставини, що передбачаються нормами адміністративного права, мають велике теоретичне і практичне значення для адміністративних правовідносин.

Тема 9. Адміністративно-правовий статус фізичних осіб

1. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права.
2. Структура адміністративно-правового статусу фізичних осіб.
3. Адміністративна правосуб'єктність як елемент адміністративно-правового статусу.
4. Права та обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу.

Основний зміст

До індивідуальних суб'єктів адміністративного права належать фізичні особи – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, біженці, фізичні особи з іншим спеціальним статусом (як приклад, житель території з особливим адміністративно-правовим режимом, член адміністративного колективу). У загальному розумінні, адміністративно-правовий статус фізичної особи як суб'єкта адміністративного права – це сукупність наданих їй суб'єктивних прав і покладених на неї юридичних обов'язків, закріплених нормами адміністративного права, реалізація яких забезпечується юридичними гарантіями.

Структура адміністративно-правового статусу фізичної особи складається з таких елементів як: 1) правосуб'єктність; 2) суб'єктивні права і юридичні обов'язки; 3) юридична відповідальність (має вторинний характер, оскільки реалізується лише в результаті вчиненого правопорушення).

Адміністративна правосуб'єктність фізичних осіб у своїй структурі містить наступні складові: адміністративна правоздатність – фактична здатність

суб'єкта мати права і обов'язки у сфері публічного адміністрування. Адміністративна правоздатність виникає з моменту народження людини. Правоздатність не може бути обмежена або відчужена, від неї неможливо відмовитися добровільно (оскільки така відмова не має юридичної сили). Правоздатність людини утворює юридичне поняття особи й громадянина. Тільки у випадках, передбачених адміністративним законодавством, фізичну особу може бути позбавлено якоїсь частини адміністративної правоздатності; адміністративна дієздатність – це здатність суб'єкта своїми діями реалізовувати надані йому права і виконувати покладені на нього обов'язки у сфері публічного адміністрування. У повному обсязі адміністративна дієздатність настає з досягненням 18-річного віку, неповна з 16 років (наприклад, право особи на працю); адміністративна деліктоздатність – здатність суб'єкта нести за порушення адміністративно-правових норм юридичну відповідальність.

У загальному розумінні адміністративне право фізичної особи – це нормативно закріплена й гарантована державою міра дозволеної (можливої) поведінки особи. У загальному адміністративно-правовому статусі громадян України права у сфері публічного адміністрування розподіляються за їх змістом на такі групи:

права, які є необхідними для участі в управлінні державними справами як опосередковано, так і безпосередньо. Це так звані права на соціально-політичну активність. До них слід віднести наступні: право на державну службу, на внесення пропозицій, на участь в об'єднаннях громадян тощо. Особливою, характерною рисою цієї групи прав є те, що їх реалізація потребує, перш за все, активної поведінки, волевиявлення самого громадянина як суб'єкта адміністративного права;

право на сприяння, допомогу від держави, компетентних організацій у реалізації громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів. Це право на організаційну, технічну, санітарно-епідеміологічну, медичну та іншу допомогу. Характерною рисою цієї групи прав є активна діяльність, сприяння у їх реалізації органів державної виконавчої влади та їх посадових осіб. Без підтримки і допомоги держави неможливою є реалізація права на мітинги, збори, працевлаштування, відшкодування шкоди, об'єднання для захисту своїх інтересів тощо;

право на захист, яке характеризується тим, що для його реалізації від суб'єктів публічної адміністрації вимагається здійснення різноманітної багатофункціональної діяльності зі створення умов для практичної реалізації, захисту, гарантування. Ця група прав у своїй структурі містить: 1) право на адміністративну скаргу; 2) право на оскарження до суду; 3) захист у адміністративно-юрисдикційному провадженні; 4) необхідну оборону; 5) право на допомогу недержаних організацій (профспілок, товариств захисту прав споживачів).

У загальному розумінні адміністративно-правові обов'язки громадян – це встановлені державою та адресовані громадянам вимоги діяти в певних межах.

В обов'язках закріплюється належне ставлення до: держави та її апарату; суспільства та його членів; власних інтересів.

За своїм змістом адміністративно-правові обов'язки поділяються на два види: обов'язок здійснювати певні дії, обов'язок утримуватися від певних дій.

Гарантії реалізації адміністративних прав і обов'язків громадян, які є невід'ємним елементом адміністративно-правового статусу, традиційно поділяють на економічні, політичні, організаційні та юридичні.

Економічні гарантії – це створення такого матеріального підґрунтя життя суспільства, яке дозволяло б забезпечити вільний розвиток кожної особистості, створити громадянам країни гідні умови життя (наприклад, стабільна і ефективна робота промисловості, стабільний курс національної валюти, своєчасна виплата заробітної платні, соціальних виплат, зростання добробуту громадян тощо).

Політичні гарантії передбачають пріоритет особистості і громадянина у суспільстві і державі, політичний плюралізм, визнання прав і свобод людини і громадянина вищою цінністю.

Організаційні гарантії прав та обов'язків громадян у сфері публічного управління містять наявність розгалуженої системи контролюючих, правоохоронних, наглядових та інших державних і громадських організацій на всіх рівнях управління. Головною метою цих організаційних структур є діяльність з практичної реалізації прав та свобод громадян, а також належних їм обов'язків.

Юридичні гарантії – це сукупність закріплених в адміністративно-правових-нормах засобів (умов, способів), а також організаційно-правова діяльність з їх застосування, спрямована на забезпечення безперешкодної реалізації і всебічної охорони суб'єктивних прав громадян.

Тема 10. Спеціальні адміністративно-правові статуси фізичних осіб

1. Статус членів адміністративних колективів.
2. Статус суб'єктів адміністративної опіки.
3. Статус жителів територій з особливим адміністративно-правовим режимом.
4. Статус суб'єктів дозвільної системи.
5. Адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства.

Основний зміст

В залежності від соціальної ролі, яку виконують індивідуальні суб'єкти у конкретних адміністративно-правових відносинах, можна виокремити такі спеціальні адміністративно-правові статуси: членів адміністративних колективів, суб'єктів адміністративної опіки, жителів територій з особливим адміністративно-правовим режимом, суб'єктів дозвільної системи.

Члени адміністративних колективів – це функціонально диференційовані спільності людей, які об'єднані певним інтересом або метою та діють як єдине ціле в силу встановленого адміністративним законодавством порядку взаємовідносин членів такого колективу з його керівництвом (адміністрацією),

на основі внутрішньо узгодженого розподілу суб'єктивних прав, юридичних обов'язків та відповідальності. Як приклад, навчальні заклади та колективи мілітаризованих службовців.

Тема 11. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань

1. Поняття, ознаки та види громадських об'єднань.
2. Основні засади та елементи адміністративно-правового статусу громадських об'єднань.
3. Молодіжні та дитячі громадські організації.
4. Особливості адміністративно-правового статусу релігійних організацій.
5. Політичні партії як суб'єкт адміністративного права.

Основний зміст

Громадським об'єднанням визнається добровільне об'єднання фізичних осіб та юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Громадські об'єднання утворюються і діють на принципах добровільності, самоврядності, вільного вибору території діяльності, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу їх членів, прозорості, відкритості та публічності.

Громадські об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами якого є фізичні особи. Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. За територіальним масштабом діяльності виділяють громадські організації з всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом.

Норми адміністративного права визначають адміністративно-правовий статус об'єднань громадян, а саме: сукупність прав і обов'язків, які реалізуються в правовідносинах, що виникають між об'єднаннями громадян та суб'єктами публічної адміністрації. За способом легалізації громадські формування поділяються на: легалізовані шляхом реєстрації; легалізовані шляхом повідомлення про заснування.

Утворення громадського об'єднання здійснюється на установчих зборах його засновників та оформлюється протоколом. Протокол установчих зборів громадського об'єднання має містити відомості про: 1) дату та місце проведення установчих зборів; 2) осіб, які брали участь в установчих зборах; 3) рішення про утворення громадського об'єднання із зазначенням мети (цілей) його діяльності; 4) рішення про визначення найменування та наявності – скороченого найменування громадського об'єднання; 5) рішення про затвердження статуту громадського об'єднання; 6) рішення про обрання керівника, органів управління громадського об'єднання відповідно до затвердженого статуту; 7) рішення про визначення особи, яка має право представляти громадське об'єднання у правовідносинах з державою та іншими

особами і вчиняти дії від імені громадського об'єднання без додаткового уповноваження, для громадського об'єднання, яке має намір здійснювати діяльність без статусу юридичної особи, якщо утворення органів управління не передбачено рішенням про утворення такого об'єднання; 8) рішення про визначення особи, яка має право представляти громадське об'єднання для здійснення реєстраційних дій, для громадського об'єднання, яке має намір здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи. Юридична особа приватного права бере участь в утворенні громадської спілки через свого керівника або іншого уповноваженого представника, який діє на підставі довіреності на вчинення дій щодо утворення громадської спілки.

Молодіжні громадські організації є об'єднаннями громадян віком від 18 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист їх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів.

На відміну від молодіжних, дитячі громадські організації можуть створюватися особами віком від 6 до 18 років. Метою даного виду громадських організацій є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів цієї категорії громадян, а також соціальне становлення їх як повноправних членів суспільства. Вступ неповнолітніх віком до 6 років у дитячі громадські організації потребує письмової згоди батьків або інших законних представників.

У молодіжних та дитячих громадських організаціях допускається індивідуальне і колективне членство. Індивідуальними членами молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства.

Державна підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій здійснюється в таких формах: надання молодіжним та дитячим громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді; подання методичної та організаційної допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді і дітей; сприяння створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють зайнятості молоді

Кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культу, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання.

Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» встановлено відділення релігії від держави. Релігійна громада є місцевою релігійною організацією віруючих громадян одного й того ж культу, віросповідання, напрямку, течії або толку, які добровільно об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб. Релігійні управління і центри діють на підставі своїх статутів, що реєструються у порядку, встановленому

законодавством. Статут релігійної організації приймається на загальних зборах віруючих громадян або на релігійних з'їздах, конференціях.

Законом України «Про політичні партії» визначено організаційно-правові засади створення та функціонування політичних партій в Україні. Для створення політичної партії на її установчому з'їзді приймається рішення, яке має бути підтримано підписами не менше 10 тисяч громадян України, які відповідно мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим. На установчому з'їзді політичної партії затверджуються статут і програма політичної партії, обираються її керівні та контрольно-ревізійні органи. Політична партія створюється групою громадян України у складі не менш як 100 осіб. Рішення про створення політичної партії приймається на установчому з'їзді політичної партії, що оформлюється протоколом, який підписують головуєчий та секретар.

Діяльність політичної партії може здійснюватися лише після її реєстрації. Не допускається діяльність незареєстрованих політичних партій.

Політична партія має право на отримання державного фінансування її статутної діяльності, якщо на останніх чергових або позачергових виборах народних депутатів України її виборчий список кандидатів у народні депутати України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі отримав не менше 2 відсотків голосів виборців від загальної кількості голосів виборців, поданих за всі виборчі списки кандидатів у народні депутати України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі.

Тема 12. Суб'єкти публічної адміністрації

1. Поняття публічної адміністрації.
2. Система та види суб'єктів публічної адміністрації.
3. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації.
4. Поняття та види адміністративних повноважень.
5. Поняття компетенції та повноважень суб'єктів публічної адміністрації. Владні та адміністративні повноваження: співвідношення понять.

Основний зміст

Публічна адміністрація – це певним чином побудована система органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та інші суб'єкти, наділені адміністративно-управлінськими функціями, які діють з метою забезпечення як інтересів держави, так і інтересів суспільства в цілому.

Ознаки публічної адміністрації:

- 1) це певним чином узгоджена і організована система органів влади;
- 2) суб'єктом виступає держава в особі органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування;

- 3) складовими елементами системи виступають також державні заклади, організації, установи;
- 4) спирається на владні повноваження, виконує адміністративно-управлінські функції;
- 5) діяльність публічної адміністрації поширюється на все суспільство;
- 6) метою діяльності виступає забезпечення інтересів як держави, так і суспільства в цілому, а не окремих громадян і соціальних груп;
- 7) окрім комплексу правових, політичних, економічних методів і засобів, застосовується і метод примусу.

Публічна адміністрація в Україні також розуміється неоднаково, однак, найбільш прийнятним є її визначення як сукупності державних і недержавних суб'єктів публічної влади. Водночас, слід мати на увазі, що деякі фахівці зараховуються до кола суб'єктів публічного адміністрування не лише суб'єктів владних повноважень, але й суб'єктів, що здійснюють «інші види адміністративної діяльності: втручальну, сприяючу, забезпечувальну» (лікарня, бібліотека, «Укроборонпром» тощо).

Суб'єкти публічної адміністрації можуть бути класифіковані за різними критеріями:

- 1) за належністю до однієї з підсистем публічної влади – органи державної влади і органи місцевого самоврядування;
- 2) за порядком прийняття рішень – одноособові (єдиноначальні) та колегіальні;
- 3) за характером компетенції – органи загальної й спеціальної компетенції;
- 4) за територіальною підвідомчістю – загальнодержавні й місцеві;
- 5) за часом існування – постійні та тимчасові.

Правовий статус суб'єктів публічної адміністрації складається з таких основних елементів: завдання (функції) та цілі, компетенція, відповідальність, порядок формування та процедура діяльності цих органів.

Мета діяльності суб'єктів публічної адміністрації виражає прагнення до здійснення належного врядування. Ціль або мета діяльності кожного окремого суб'єкта публічної адміністрації визначається або в нормативно-правовому акті, що встановлює засади та регулює його діяльність, або в договорі на здійснення делегованих повноважень. Загальною метою публічної адміністрації в цілому є забезпечення та реалізація публічного інтересу.

Компетенція має прояв у повноваженнях (сукупність прав і обов'язків), сферах відання та функціях. Компетенція може бути загальна (Кабіне Міністрів України) та спеціальна (Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України). Юридичне закріплення функцій публічного адміністрування є необхідною умовою та засобом виникнення такого правового явища як компетенція, яка через закріплення у відповідних правових актах завдань і необхідних для їх виконання повноважень дає можливість установити місце кожного органу в загальній структурі суб'єктів публічної адміністрації, створити основи їх правової відповідальності.

Юридична відповідальність суб'єктів публічної адміністрації перебуває у прямій залежності від особливостей обов'язків і прав. Відповідальність (крім політичної) суб'єктів публічної адміністрації – певний стан (режим) організаційних відносин між органами, за яким певний орган (посадова, службова особа) має право застосовувати заходи дисциплінарної (службової) відповідальності до інших органів (посадових, службових осіб).

Порядок формування суб'єкта публічної адміністрації розкривається через визначення підвідомчості, підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності, а також з'ясуванням переліку актів, які видає той чи інший орган у процесі своєї діяльності з метою здійснення встановлених повноважень.

Підвідомчість – це найбільш загальне визначення усіх можливих станів управлінських відносин, які існують між деякими суб'єктами публічної адміністрації (між органами виконавчої влади). Підвідомчість може бути вертикальною або горизонтальною. Підпорядкованість – це поняття характеризує, як правило, найвищу організаційну залежність органу нижчого рівня від органу вищого рівня. У той же час підпорядкованість може мати різні ступені повноти: повну і часткову.

Підзвітність і підконтрольність суб'єктів публічної адміністрації – це певний стан (режим) організаційних відносин між органами виконавчої влади, за яким один орган має право перевіряти діяльність іншого, включаючи право скасовувати чи зупиняти дію його актів, а той зобов'язаний надавати необхідні можливості для таких перевірок і звітувати про свою діяльність. За змістом «підконтрольність» дещо ширша ніж «підзвітність», у свою чергу, підзвітність може застосовуватись окремо від здійснення в повному обсязі функції контролю.

У теорії права поняття повноваження означає нерозривне поєднання прав та обов'язків. Закономірно, що адміністративні права не можуть існувати без адміністративних обов'язків. Як складові компетенції та правового статусу зміст та перелік адміністративних повноважень закріплюються у спеціальних статтях різних за юридичною силою нормативних актів. Адміністративні повноваження забезпечують можливість участі суб'єктів публічної адміністрації в адміністративно-правових відносинах; унормовують види, зміст та процедуру здійснення функцій, вирішення завдань внутрішньої організації цих суб'єктів та побудови їх системи,

Отже, адміністративні повноваження визначають межі можливої та належної поведінки суб'єктів публічної адміністрації. При цьому, адміністративні повноваження створюють можливості здійснювати не будь-яку публічну діяльність, в лише чітко визначеного виду та спрямованості й лише у адміністративно-правових відносинах.

Повноваження матимуть характер адміністративних, якщо вони передбачають юридичні можливості й зобов'язання щодо здійснення таких видів адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації: державне та самоврядне управління; укладання та виконання адміністративних договорів;

сервісно-обслуговуюча діяльність (надання адміністративних послуг); загальноорганізаційна діяльність.

Отже, повноваження суб'єктів публічної адміністрації щодо здійснення різних видів адміністративної діяльності й визнаватимуться адміністративними.

В залежності від виду суб'єкта публічної адміністрації, повноваження можуть бути: органів державної влади; інших державних органів; органів влади Автономної Республіки Крим; органів місцевого самоврядування; їх посадових і службових осіб; підприємств, установ, організацій (юридичних осіб).

В залежності від виду публічно-владної діяльності, що здійснюється суб'єктом публічної адміністрації, повноваження можуть бути:

- здійснення втручальної діяльності;
- здійснення сприяючої діяльності;
- здійснення забезпечувальної діяльності.

Поняття «компетенція» можна визначити як складну правову категорію, зміст якої становлять предмети відання, а також права і обов'язки суб'єкта владних повноважень. Під предметом відання розуміються сфери суспільного життя, публічне адміністрування у яких, здійснює цей юридично компетентний у них, суб'єкт. Другим складовим елементом компетенції є повноваження, тобто перелік конкретних прав і обов'язків, установлених і закріплених законами, та іншими нормативно-правовими актами за суб'єктом публічної адміністрації. Права та обов'язки є основним змістом компетенції.

Залежно від походження та процедури набуття адміністративних повноважень виділяються власні та делеговані адміністративні повноваження суб'єктів публічної адміністрації.

Власними адміністративним повноваженнями є права й обов'язки суб'єктів публічної адміністрації, що їх відповідний суб'єкт набуває одночасно із його створенням. Адміністративні повноваження вважатимуться власними, якщо вони використовуються для здійснення суб'єктом публічної адміністрації своїх основних завдань і функцій.

Делеговані адміністративні повноваження – права й обов'язки, що на підставах, у межах та у спосіб, визначені законом, передані суб'єкту публічної адміністрації іншим суб'єктом. Як правило, делеговані адміністративні повноваження, на відміну від власних, одночасно зі створенням суб'єкта публічної адміністрації не виникають, а є результатом передання (делегування) від одного суб'єкта до іншого.

Підставами припинення адміністративних повноважень суб'єктів публічної адміністрації є наступні.

1. Припинення суб'єкта публічної адміністрації наказним способом, коли суб'єкт публічної адміністрації на підставі наданих йому повноважень припинив існування іншого.

2. Припинення суб'єкта публічної адміністрації внаслідок досягнення мети, задля якої утворювався суб'єкт публічних повноважень.

3. Завершення строку, на який було обрано (призначено) суб'єкта публічної адміністрації.

4. Припинення адміністративних повноважень суб'єкта публічної адміністрації за обставин, спеціально передбачених чинним законодавством.

5. Припинення адміністративних повноважень суб'єкта публічної адміністрації за рішенням суду.

Тема 13. Органи виконавчої влади як суб'єкти публічної адміністрації

1. Поняття, ознаки та види органів виконавчої влади.
2. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
3. Компетенція Кабінету Міністрів України.
4. Принципи діяльності Кабінету Міністрів України.
5. Порядок утворення Кабінету Міністрів України.

Основний зміст

Серед органів державної влади важливе місце посідають органи виконавчої влади, що здійснюють функції публічного адміністрування економічним, соціально-культурним, адміністративно-політичним блоком. Кожен з цих органів діє від імені та за дорученням держави, має певний правовий статус, виступає носієм відповідних повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує йому досягнення мети виконавчо-розпорядчої діяльності

Орган державної виконавчої влади – носій державної виконавчої влади, що реалізує свою компетенцію в закріпленій сфері публічного адміністрування, і має юридичний (нормативне зафіксований) статус органу державної виконавчої влади. Систему державних органів виконавчої влади складають: Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів державної виконавчої влади; міністерства, інспекції, агентства, служби, центральні органи зі спеціальним статусом – центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації та територіальні органи центральних органів виконавчої влади – місцеві органи державної виконавчої влади.

Органи виконавчої влади можна класифікувати на різні види в залежності від критерію класифікації, а саме:

1) від обсягу і характеру компетенції: загальної компетенції (наприклад, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації), спеціальної компетенції (наприклад, Міністерство освіти і науки тощо);

2) від порядку вирішення питань: єдиноначальні (наприклад, міністерства, комітети) та колегіальні (наприклад, Кабінет Міністрів України);

3) від предмета спрямованості компетенції: органи управління економічною сферою; органи управління соціально-культурною сферою; органи управління адміністративно-політичною сферою;

4) від обсягу повноважень по території: центральні (наприклад, міністерства, комітети) та місцеві (наприклад, місцеві державні адміністрації);

5) від характеру повноважень: міністерства; агентства, інспекції, державні служби, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

За своїм статусом Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади і, як Уряд, очолює цю систему. Він здійснює виконавчу владу як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи, координуючи та контролюючи діяльність цих органів.

До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри та міністри України. Прем'єр-міністр України є главою Кабінету Міністрів України, який керує роботою Кабінету Міністрів і спрямовує її на виконання програми діяльності Кабінету Міністрів, схваленої Верховною Радою.

Члени Кабінету Міністрів України, крім Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України і Міністра закордонних справ України, призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України. Міністр оборони України і Міністр закордонних справ України призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України.

Посадовий склад (кількість та перелік посад) новосформованого Кабінету Міністрів України визначається Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Новоутворений Кабінет Міністрів у строк до одного місяця з дня формування Кабінету Міністрів України подає Верховній Раді України для ухвалення програму своєї діяльності на весь термін повноважень. До програми додається схема структури Кабінету Міністрів України з інформацією про його персональний склад. Програма вважається схваленою, якщо за неї проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України.

Кабінет Міністрів утворюється на строк повноважень Верховної Ради України. Однак кожного члена Кабінету Міністрів може бути звільнено Верховною Радою України з посади у будь-який момент. Разом із тим, кожен член Кабінету Міністрів має право з політичних чи особистих мотивів заявити Верховній Раді України про свою відставку.

Тема 14. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади

1. Адміністративно-правовий статус міністерств.
2. Адміністративно-правовий статус служб.
3. Адміністративно-правовий статус агенств.
4. Адміністративно-правовий статус інспекцій.
5. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом.

Основний зміст

Систему центральних органів виконавчої влади визначають Конституція України та Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17

березня 2011 р. Згідно з цим законом до системи центральних органів виконавчої влади входять міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. На сьогоднішній день, окрім міністерств, до центральних органів виконавчої влади можна віднести служби, агентства, інспекції, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, інші центральні органи виконавчої влади (Національна поліція України, Пенсійний фонд України, Український інститут національної пам'яті)

Міністерство є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України.

Служба – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять функції з надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам. До цього виду ЦОВВ належать, наприклад, Державна авіаційна служба України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна служба України з безпеки на транспорті, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державна служба України з питань праці тощо.

Агентство – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Це, наприклад, Державне агентство автомобільних доріг України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Державне агентство з питань електронного урядування України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство резерву України та ін.

Інспекція – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять контрольно-наглядові функції за дотриманням актів законодавства державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними та фізичними особами. Це, наприклад, Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Державна інспекція енергетичного нагляду України, Державна екологічна інспекція України тощо.

Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – це орган, який має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження. Стосовно даного органу може встановлюватися спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань. Даний орган очолює його голова. До таких органів відносяться, зокрема: Антимонопольний комітет України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національне агентство України з питань державної служби, Національне агентство України з питань запобігання корупції, Фонд державного майна України.

Тема 15. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів виконавчої влади

1. Поняття та ознаки місцевих державних адміністрацій.
2. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.
3. Компетенція місцевих державних адміністрацій.
4. Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій .
5. Порядок утворення місцевих державних адміністрацій.

Основний зміст

До системи місцевих органів виконавчої влади належать: обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; місцеві (територіальні) органи міністерств та інших ЦОВВ, серед яких виокремлюють органи двох типів: органи, що підпорядковані ЦОВВ; органи, що підпорядковані головам відповідних місцевих державних адміністрацій.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють, по-перше, обласні і районні, Київська та Севастопольська міські місцеві державні адміністрації. Ці органи є єдиноначальними органами виконавчої влади, владні повноваження яких реалізуються одноособово їхніми керівниками – головами місцевих державних адміністрацій. Вони наділені правом представляти інтереси держави й видавати від її імені розпорядження, чинні на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Місцеві державні адміністрації діють за принципом субординації, відповідальності перед Президентом і Урядом, підзвітності та підконтрольності органам виконавчої влади вищого рівня, а також районними і обласними радами у межах, передбачених Законами України «Про місцеві державні адміністрації» і «Про місцеве самоврядування в Україні».

Тема 16. Адміністративно-правовий статус інших суб'єктів публічної адміністрації

1. Адміністративно-правовий статус Президента України.
2. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування.
3. Військово-цивільні адміністрації як суб'єкти публічної адміністрації.
4. Адміністративно-правовий статус інших суб'єкти публічної адміністрації.

Основний зміст

Відповідно до ст. 102 Конституції України, Президент України є головою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина.

Усі повноваження Президента України так чи інакше пов'язані з публічною адміністрацією, оскільки мета діяльності Президента України при реалізації будь-яких його повноважень збігається з метою реалізації самої публічної адміністрації – забезпечення законності, прав та свобод громадян. Наприклад, здійснюючи помилування, Президент України не виступає як

суб'єкт адміністративного права, оскільки відсутній публічний інтерес у відносинах, що виникають при цьому, а підписуючи закони, він виступає як суб'єкт конституційного права. Інтерес представляють лише ті повноваження, які безпосередньо спрямовані на реалізацію функцій публічної адміністрації.

Президент України здійснює наступні повноваження:

1. Кадрові повноваження:

призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;

призначає за згодою Верховної Ради України Прем'єр-міністра України, припиняє його повноваження та приймає рішення про його відставку;

призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах;

призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України;

призначає половину складу Ради Національного банку України;

призначає половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України;

утворює, реорганізовує та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;

призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;

присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини;

очолює Раду національної безпеки і оборони України;

призначає третину складу Конституційного Суду України.

2. Забезпечувальні повноваження:

створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України для здійснення своїх повноважень, консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби;

призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені Конституцією;

вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;

забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;

представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньоекономічною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

приймає рішення про визнання іноземних держав.

3. Контрольні повноваження:

скасовує акти Кабінету Міністрів України;

скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених Конституцією;

призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції, оголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

Президент України є:

Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України;

Головою Ради національної безпеки і оборони України.

Правові засади органів місцевого самоврядування визначають Конституція України та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. Відповідно до чинного законодавства місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст,

Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризується тим, що:

1) вони відділені від держави, не входять в систему органів державної влади і взаємодіють з ними на підставі норм права. Особливості взаємодії вказаних органів визначається чинним законодавством. Саме воно закріплює, що органи державної виконавчої влади не мають права втручатися в законну діяльність органів місцевого самоврядування, а також вирішувати питання,

віднесені чинним законодавством до повноважень останніх, крім випадків виконання делегованих повноважень. У випадку розгляду місцевими державними адміністраціями питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, вона повинна повідомити про це відповідні органи та посадових осіб органів місцевого самоврядування:

2) їх загальний статус, систему та гарантії діяльності, принципи організації та повноваження визначаються правом;

3) вони можуть наділятися делегованими державними повноваженнями Делеговані повноваження – це повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим адміністраціям за рішенням районних, обласних рад. При цьому слід зазначити, що делегування повноважень передбачає обов'язкову згоду органів місцевого самоврядування на одержання даних повноважень і передачу їм матеріальних і фінансових засобів для їх здійснення. Слід зазначити, що чинне законодавство передбачає тільки перелік тих повноважень, які можуть бути делеговані органами виконавчої влади органам місцевого самоврядування;

4) можливість делегування повноважень органів місцевого самоврядування місцевим державним адміністраціям;

5) підзвітність та підконтрольність за виконання делегованих повноважень. Поряд із цим, не врегульовано питання про механізм делегування повноважень, що спричиняє певні складності при здійсненні вищезазначених дій.

Військово-цивільні адміністрації – це тимчасові державні органи у селах, селищах, містах, районах та областях, що діють у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України і призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі проведення антитерористичної операції.

Військово-цивільні адміністрації району, області – це тимчасові державні органи, що здійснюють на відповідній території повноваження районних, обласних рад, державних адміністрацій та інші повноваження, визначені Законом.

Військово-цивільні адміністрації населених пунктів – це тимчасові державні органи, що здійснюють на відповідній території повноваження сільських, селищних, міських рад, районних у містах рад, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад та голів та інші повноваження, визначені Законом.

Військово-цивільні адміністрації утворюються у разі потреби за рішенням Президента України.

До складу публічної адміністрації України входять органи державної влади, які не відносяться до системи органів виконавчої влади, хоч і здійснюють певні функції виконавчої влади. Також суб'єктами публічної адміністрації в деяких випадках можуть виступати і інші суб'єкти.

Серед даних органів помітну роль відіграє Рада національної безпеки і оборони України, яка координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони. Адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) визначається Конституцією України та законами. Відповідно до статті 107 Конституції України РНБО є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Виходячи з положень законів України, які визначають правовим статус національних комісій державного регулювання, до їх характерних особливостей можна віднести такі: специфічне положення в системі органів влади – неналежність до жодної з гілок влади; особливий порядок утворення та ліквідації – утворюються та ліквідуються Президентом України; підпорядкованість Президенту України, підзвітність Верховній Раді України; адміністративно-правовий статус визначається окремими законами України, що регулюють відносини у відповідних регульованих сферах економіки, а також положеннями, що затверджуються Президентом України; колегіальний склад – голова і 6 членів; порядок призначення голови та членів – призначаються на посади та звільняються з посад Президентом України шляхом видання відповідного указу; строк повноважень голови та членів комісії – 6 років, не більше двох строків підряд; основна форма роботи органу – засідання. На членів комісій і на працівників апаратів комісій поширюється правовий статус державних службовців.

Юридичними особами публічного права є такі, що створюються незалежно від волі приватних осіб й основна діяльність яких зазвичай спрямована на здійснення спеціальних функцій (адміністративних, управлінських). По суті держава як генеральний суверен делегує їм свої повноваження у певній сфері своїх функцій для здійснення їх з метою забезпечення прав та законних інтересів фізичних осіб, охорони суверенітету на професійній основі на основі чітко визначеної законом компетенції.

Тема 17. Сутність публічного адміністрування

1. Поняття публічного адміністрування.
2. Рівні та режими публічного адміністрування.
3. Функції публічного адміністрування.
4. Система форм публічного адміністрування.

Основний зміст

У науці адміністративного права поширеним є розуміння публічного адміністрування як підзаконної, юридично-владної діяльності публічної адміністрації виконавчо-розпорядчого характеру, спрямовану на реалізацію законів, практичне виконання завдань і функцій держави, за допомогою якої здійснюється організуючий вплив на суспільні відносини у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Визначення є придатним і для позначення категорії «державне управління», що свідчить про близьке змістовне

навантаження термінів, небезпідставність їхнього ототожнення деякими дослідниками. При такому підході, «адміністрування» стає не лише процесом реалізації, але й вироблення управлінських рішень, набуваючи цілісного завершеного характеру. Варто відрізнити поняття «вироблення управлінських рішень» від «вироблення державної політики». Лише перше охоплюється змістом адміністрування, друге ж потребує чіткого і послідовного відокремлення від нього. Адміністрування – організаційна, виконавчо-розпорядча діяльність компетентного апарату щодо втілення державної політики, натомість вироблення останньої є принципово іншим видом суспільної активності, спрямованим на визначення загальних векторів розвитку країни та здійснюваним особами, котрі займають політичні посади і несуть політичну відповідальність.

Мають місце ще декілька підходів до пізнання адміністрування, які значно розширюють його зміст за межі управління. Перший обумовлений відступом від панування концепції управлінського владарювання, визнанням того, що власне «управління» здійснюється лише в частині суспільних відносин, регульованих нормами адміністративного права, та розширенням змісту «адміністрування» до всього предмету цієї галузі. Інший підхід подібний із широким трактуванням державного управління та зараховує до публічного адміністрування всі три сфери влади: законодавчу, виконавчу, судову та їх взаємовідносини. Він не може вважатися актуальним для вітчизняної правової системи, де утверджено конституційний принцип поділу влади, кожна із складових якої втілюється у властивій їй формі (публічне адміністрування є переважно формою виконавчої гілки).

Як уявляється, публічне адміністрування має сприйматися в обсязі всіх регульованих адміністративним правом, суспільних відносин, не обмежуючись управлінням, адже теоретичне опрацювання саме неуправлінських сфер (першочергово, сприяючого адміністрування) стало приводом до утвердження поняття «публічне адміністрування». При цьому, його слід доповнити позитивними властивостями, виведеними у межах інших позицій: якісної специфіки, констатованої у межах бачень про ототожнення об'ємної сторони адміністрування та управління; процедурності; професійності та правореалізаційної направленості, на яких наголошується в інструментальних трактуваннях адміністрування.

Режим публічного адміністрування відображає особливості стилю управління, його якісні характеристики, що детермінуються через дотримання принципів публічного адміністрування. Можна виділити наступні режими публічного адміністрування: авторитарний, ліберальний, демократичний, комбінований.

Авторитарний режим характеризується жорсткою централізацією при прийнятті рішень та, як правило, їх безальтернативністю. Державна влада іде з одного управляючого центру, що складається з одного керівника або вузької групи правлячої еліти, та безвладних державних органів управління, які мають виконувати рішення та вказівки центру. Для авторитарного режиму державно-

управлінської діяльності характерна також сукупність засобів і прийомів, таких мотивацій управлінських дій і відносин, які постійно провокують конфлікти між державною владою та громадянами. Мета державно-управлінської діяльності нав'язується суспільству; вона не відображає публічні інтереси громадян.

Демократичний режим характеризується двосторонніми потоками інформації, а також контролем згори донизу та знизу вгору. Контролююча діяльність орієнтована переважно на результат. Демократичний режим публічного адміністрування передбачає комплексне застосування різних методів управління та стимулів: адміністративно-правових, економічних, соціальних, інформаційних, матеріальних і нематеріальних та інших – у рамках єдиного правового поля. Концептуальна ідея демократичного режиму: людина – мета, що визначає засоби її реалізації. Основна мотивація рішень – інтереси, цінності і цілі суспільства, людини.

Демократичний спосіб прийняття та виконання рішень забезпечує інституціоналізацію конфліктів, їх регулювання і вирішення, а відповідно стимулює громадську згоду, а не конфронтацію. Суттєва особливість демократичного режиму полягає в його орієнтації на реалізацію необхідної різноманітності суспільних процесів, на блокування примусової уніфікації потреб та інтересів людей.

Ліберальний режим іноді називають стилем невтручання або мінімального втручання. Цей режим публічного адміністрування характеризується відсутністю ініціативи, постійним чеканням вказівок керівництва, небажанням приймати на себе відповідальність за рішення та їх наслідки, коли вони не бажані.

Термін «функція» позначає роль та цільове призначення діяльності окремого суб'єкта і застосовується для окреслення особливостей будь-яких соціальних, технічних, біологічних, правових явищ. Поняття функції публічного адміністрування можна визначити як елемент правового статусу суб'єкта публічної адміністрації, що відображає зміст та цільове призначення публічного адміністрування, яке забезпечується методами управлінського впливу та має на меті задоволення публічного інтересу.

Набір функцій публічного адміністрування має самостійний, об'єктивний та універсальний характер, він може змінюватись залежно від стану та структури суспільних відносин, цілей, об'єктів та завдань управлінської діяльності. Це пов'язано зі зміною вектору правових уявлень щодо сутності владно-розпорядчого впливу, якого зазнає керований суб'єкт. Здійснення класифікації функцій публічного адміністрування можливо в залежності від об'єкта управління, кінцевого результату, спрямованості, суб'єкта публічної адміністрації тощо. Практичного значення має поділ функцій публічного адміністрування в залежності сфери їх застосування на загальні, спеціальні, допоміжні (обслуговуючі). Загальні функції властиві публічному адмініструванню незалежно від рівня управлінських структур.

Під формою зазвичай розуміється зовнішній вигляд, контури, обрис предмета, обриси людської фігури або будь-яке зовнішнє вираження якогось змісту. Разом з тим, для глибинного наукового пізнання форми певного, а тим більше соціального, явища, освоєння її властивостей, ролі і навіть різновидів, нагальним є звернення до філософських напрацювань із відповідної проблематики, що викладаються переважно у контексті діалектики категорій змісту та форми.

Залежно від зв'язку зі змістом можна виділити три форми публічного адміністрування: процедурна форма – правове або інколи неправове (хоча здійснюване на підставі визначеної матеріальними юридичними приписами компетенції) впорядкування структури адміністрування: визначення суб'єктів, підстав, послідовності, строків, альтернатив тощо; правова форма закріплення і розвитку адміністрування, що не виключає його фіксування за допомогою інших соціальних регуляторів, які відіграють субсидіарну роль, підпорядковуючись правовій регламентації та базуючись на ній; форма зовнішнього вираження адміністрування (у філософській термінології – «функціонування» змісту).

Форми зовнішнього вираження галузевого адміністрування поділяються за наслідками на:

1) правові, які призводять до юридично значимих наслідків. Часто вони характеризуються як такі, що призводять до конкретного юридичного результату або володіють правовим ефектом, юридичним сенсом у вигляді встановлення і застосування правових норм.

2) неправові (організаційні), які не мають безпосереднього юридичного значення. При виділенні даної групи акцент здійснюється саме на безпосередні наслідки, адже ці форми володіють опосередкованим юридичним значенням, виступаючи основою або прикладним організаційним супроводженням правових форм.

Тема 18. Нормативні акти публічної адміністрації

1. Поняття, ознаки та види нормативних актів публічної адміністрації.
2. Вимоги до нормативних актів публічної адміністрації.
3. Процедура прийняття нормативних актів публічної адміністрації.
4. Незаконність нормативного акту публічної адміністрації.

Основний зміст

Видання підзаконних нормативних актів – це правотворчий напрямок діяльності публічної адміністрації, що передбачає розпорядчу діяльність, спрямовану на виконання законів через розроблення та встановлення підзаконних правил загального характеру.

Юридичне значення нормативних актів суб'єктів публічного адміністрування полягає тому, що вони:

є інструментом, за допомогою якого публічна адміністрація здійснює адміністративну діяльність щодо виконання адміністративних зобов'язань;

є первинною формою публічного адміністрування, офіційним документом, що встановлюється в процесі адміністративної діяльності;

з ними пов'язане виконання публічних функцій і розв'язання численних проблем в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах;

у них міститься переважна частина всіх наявних у державі нормативних приписів, які поширюються практично на всіх суб'єктів владних повноважень, інших юридичних та фізичних осіб.

Можна визначити такі ознаки нормативних актів:

1) за своєю юридичною природою видання підзаконних нормативних актів – це правотворчий підзаконний напрямок адміністративної діяльності публічної адміністрації (адміністративна правотворчість), що передбачає розпорядчу діяльність, спрямовану на розроблення та встановлення підзаконних правил загального характеру – тим самим вони мають подвійну юридичну природу: по-перше, є інструментом адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації; по-друге – нормою адміністративного права;

2) спричиняють правові наслідки в ході реалізації завдань публічної адміністрації;

3) здійснюються у формі видання суб'єктами публічної адміністрації актів неперсоніфікованого характеру.

4) приймаються виключно повноважним суб'єктом публічної адміністрації у встановленому порядку й згідно з офіційно передбаченою процедурою;

5) можуть бути опротестовані або оскаржені в установленому чинним законодавством порядку;

б) їх виконання забезпечується силою публічного примусу.

Отже, нормативний акт – це владні ухвалені у процесі підзаконної розпорядчої діяльності суб'єктами публічної адміністрації приписи загального характеру з питань компетенції всіх органів (посадових осіб), установ, що породжують юридичні наслідки щодо конкретизації та деталізації законів.

За територіальним масштабом дії нормативні акти публічної адміністрації поділяються на акти, що діють: на усій території України; у межах однієї або кількох адміністративно-територіальних одиниць; на окремій території (наприклад, на території дипломатичних представництв України за кордоном).

Залежно від направленості дії нормативні акти публічної адміністрації поділяються на: ті, які регулюють відносини публічної адміністрації з приватними особами (так звані зовнішні нормативні акти); ті, які регулюють суспільні відносини у межах того або того суб'єкта публічної адміністрації (так звані внутрішні нормативні акти).

За юридичним змістом норм права, які містять акти, вони поділяються на матеріальні та процесуальні.

За часовими межами нормативно-правові акти можуть бути обмеженими за дією в часі та необмеженими. При цьому час дії актів може обмежуватись

певною календарною датою, строком, протягом якого акт є чинним, або настанням певної події.

За порядком прийняття нормативно-правових актів розрізняють акти, які приймаються: єдиноначально; колегіально; спільно двома або більше суб'єктами.

Вимоги, які ставляться до нормативно-правових актів, можуть бути поділені на: загальні, спеціально-юридичні та вимоги організаційно-технічного характеру.

1. Відповідно до загальних вимог нормативно-правові акти мають бути оптимальними, доцільними, цілеспрямованими та ефективними.

2. Спеціально-юридичні вимоги передбачають:

відповідність нормативного-правового акта положенням Конституції України, законам і нормативно-правовим актам вищої юридичної сили;

неможливість порушення нормативно-правовим актом встановлених та гарантованих чинним законодавством прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб і прав та законних інтересів юридичних осіб;

видання нормативного-правового акта уповноваженим на це органом, посадовою особою у межах їх компетенції;

відповідність нормативного-правового акта меті, приписам і вимогам законодавчого акта, на виконання якого його видано;

прийняття нормативного-правового акта в установлених порядку і формі.

3. Вимоги організаційно-технічного характеру передбачають:

наявність в актах усіх необхідних реквізитів (штампів, печаток, підписів посадових осіб тощо);

використання при виданні акта лише тих назв і визначень, які передбачені чинними законодавчими та іншими актами;

обов'язкове зазначення дати прийняття акта і терміну (строку) його дії (у разі обмеження такими термінами (строками));

викладення змісту акта грамотно, чітко, конкретно, ясно, зрозуміло для адресатів;

додержання вимог щодо структури;

реєстрація у встановленому порядку (у разі необхідності);

обов'язкове додержання інших вимог юридичної нормотворчої техніки.

Загалом процес підготовки і прийняття нормативних актів публічної адміністрації охоплює наступні стадії: ініціювання та підготовка проекту нормативного акта; розгляд та прийняття нормативного акта; реєстрація нормативного акта; опублікування нормативного акта. Кожна стадія складається з взаємопов'язаних етапів, тому пропонуємо детально розглянути кожну з них.

Стадія ініціювання та підготовки проекту нормативного акта. Ініціювання нормативного акта відбувається шляхом подання відповідних ідей та пропозицій суб'єктами нормотворення. Після того як ініціатива була висловлена починається важливий етап щодо розробки концепції майбутнього рішення, який полягає у зборі інформації про фактичний стан справ.

Розроблення правильної концепції дозволяє надалі більш чітко сформулювати положення самого тексту нормативного акта. Після того як текст проекту підготовлений, то він повинен пройти обговорення серед усіх зацікавлених суб'єктів, які, ознайомившись з його змістом, можуть надавати свої пропозиції щодо доповнення, внесення змін або скасування.

Стадія розгляду та прийняття нормативного акту є найважливішою, оскільки саме на ній нормативний акт або приймається, або направляється розробникам на доопрацювання. У випадку прийняття нормативного акта він повинен бути направлений на державну реєстрацію.

Державна реєстрація нормативного акта полягає у проведенні правової експертизи на відповідність його Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, антикорупційної експертизи, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, прийнятті рішення про державну реєстрацію цього акта, присвоєнні йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

Після того як нормативний акт було зареєстровано, він підлягає обов'язковому оприлюдненню. Саме завдяки цій стадії нормативний акт доводиться до відома осіб та стає обов'язковим для виконання.

Нормативно-правові акти публічної адміністрації, прийняті з порушенням вимог, що ставляться до них, у теорії називають дефектними. Дефектність акта публічної адміністрації виявляється по-різному, залежно від того, які вимоги були порушені.

Нікчемними нормативно-правовими актами публічної адміністрації вважаються ті, які не тягнуть юридичних наслідків, на виникнення яких вони спрямовані, та є недійсними з моменту їх видання. Їх дефекти ніколи і ніяким чином не можуть бути усунуті. Ці акти є недійсними з дня їх видання й анулюються не тільки на майбутнє, а й втрачають дію в минулому, з того дня, коли прийняті.

Підстави визнання нормативного акта публічної адміністрації нікчемним виникає, коли: акт містить приписи вчинити злочинні дії; акт видано з грубим порушенням компетенції органом чи посадовою особою; немає законної підстави для видання акта.

Заперечними нормативно-правовими актами публічної адміністрації є акти, законність яких не є очевидною, а тому – може бути оспорена. Заперечні акти містять окремі незаконні положення або технічні помилки, у них відсутні окремі реквізити або вони видані з порушенням процедури. Однак такі акти є обов'язковими до виконання і у разі відсутності заперечення (оспорювання) їх у судовому або адміністративному порядку виконуються на загальних підставах. Недоліки не позбавляють їх юридичної сили, але можуть бути оскаржені заінтересованими суб'єктами права. Після оскарження акт може бути визнано або правомірним, законним (після усунення недоліків), або нікчемним.

За такої ситуації оспорюванні акти підлягають виконанню на відміну від нікчемних актів.

У разі, якщо суб'єкт публічної адміністрації самостійно або шляхом розгляду звернення громадянина встановить наявність недоліків у прийнятому ним акті, він має право внести відповідні зміни до такого акта. Проте внесення змін є можливим лише у тому випадку, якщо це не зачіпатиме прав та інтересів приватних осіб, що вже реалізуються на підставі такого акта. В іншому разі нормативний акт має бути скасовано, що, відповідно, дозволить заінтересованим особам ставити у судовому порядку питання про відшкодування публічною адміністрацією збитків, завданих приватним особам унаслідок видання та застосування незаконного юридичного акта.

У разі якщо приватна особа вважає, що нормативний акт публічної адміністрації, який застосовано або буде застосовано до неї, є незаконним, вона відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України, в також п. 1 ч. 1 ст. 14, ст. 171 КАС України має право звернутися до адміністративного суду з позовом, в якому поставити питання про визнання такого акта незаконним.

Тема 19. Адміністративний акт

1. Поняття та ознаки адміністративних актів. Вимоги до адміністративних актів.
2. Види адміністративних актів.
3. Характеристика процедури прийняття адміністративних актів.
4. Чинність адміністративного акта. Припинення дії адміністративного акта.

Основний зміст

Домінуючою юридичною формою діяльності суб'єктів публічної адміністрації є прийняття адміністративних актів. Ключовими ознаками адміністративного акта є:

1. Є юридичним актом індивідуальної дії, адже ці акти стосуються конкретних осіб та їхніх відносин, їх головною рисою є конкретність: чітке формулювання конкретних юридичних волевиявлень суб'єктами адміністративного права, які видають такі акти; розв'язання за їх допомогою конкретних, а саме індивідуальних справ або питань, що виникають у сфері публічного адміністрування; чітка визначеність адресата – конкретної особи або осіб; виникнення конкретних адміністративно-правових відносин, зумовлених цими актами; можуть бути оскаржені лише особами, безпосередні права, свободи чи охоронювані законом інтереси яких такими актами порушено.

2. Ухвалюється суб'єктом публічної адміністрації в установленому (процедурному) порядку, порушення якого може призвести до недійсності адміністративного акта – це має бути суб'єкт, уповноважений на здійснення адміністративної влади (на відміну від влади політичної/представницької чи судової).

3. Обмеженість терміну його дії. Це пов'язано з тим, що адміністративний акт «втрачає» свою дію одразу після його застосування чи виконання.

4. Спрямований на створення, зміну чи припинення прав та обов'язків фізичної або юридичної особи (осіб), тобто для адміністративного акта характерна зовнішня спрямованість його дії.

Адміністративний акт – це рішення індивідуальної дії, прийняте суб'єктом публічної адміністрації, спрямоване на регулювання окремого (конкретного) випадку у сфері публічного адміністрування і яке тягне юридичні наслідки.

Юридичне значення адміністративних актів полягає у такому:

1. Адміністративні акти виступають юридичним фактом, що безпосередньо впливає на створення, зміну або припинення конкретних правовідносин і, відповідно, створення, зміну або припинення прав, інтересів та обов'язків конкретних осіб.

2. Прийняття адміністративного акта є завершальною та вирішальною стадією правозастосовного процесу, що дозволяє назвати ці акти одним з визначальних елементів механізму правового регулювання.

3. Адміністративні акти є найпоширенішою та найважливішою формою діяльності публічної адміністрації.

4. Адміністративні акти можуть бути підставою для підготовки та прийняття інших адміністративних актів.

5. Адміністративні акти можуть бути підставою для укладання адміністративних договорів.

6. Адміністративні акти можуть бути підставою для вчинення адміністративними органами певної діяльності.

7. Адміністративні акти можуть бути підставою для вчинення тих чи інших правочинів, зокрема цивільно-правових угод.

8. Адміністративні акти мають велике юридичне значення при вирішенні публічно-правових спорів, адже окрім судового вирішення цієї категорії спорів у законодавстві України передбачено так званий адміністративний порядок вирішення спорів, у результатів якого й приймається адміністративний акт.

Вважаємо за доцільне класифікувати адміністративні акти за наступними критеріями:

1. За функціями у правовому регулюванні: регулятивні – офіційно підтверджують або визначають права та обов'язки сторін, викладені в диспозиції регулятивних норм (наприклад, свідоцтво про реєстрацію шлюбу); охоронні – встановлюють міру юридичної відповідальності відповідно до санкції охоронних норм (наприклад, постанова про притягнення до адміністративної відповідальності).

2. За юридичними наслідками: зобов'язуючі; забороняючі; правоповноважуючі; такі, які містять відмови.

3. За формою зовнішнього вираження: письмовий акт; усний акт; конклюдентний акт.

4. За способом прийняття: колегіальні; одноособові.

5. За порядком прийняття виділяють акти, які приймаються: аєдиноначально; колегіально; спільно двома або більше суб'єктами; за узгодженням.

6. За критерієм суб'єктів, які мають право видавати чи приймати адміністративні акти: акти Кабінету Міністрів України; акти центральних органів виконавчої влади; акти місцевих органів виконавчої влади; акти органів місцевого самоврядування; акти підприємств, установ, організацій, які володіють адміністративними повноваженнями.

7. За критерієм відповідності праву: правомірні; неправомірні.

8. Залежно від наявності очевидних особливо значних недоліків (вад): нікчемні акти, які не породжують жодних правових наслідків з моменту прийняття (видання), у зв'язку з наявністю в ньому очевидних особливо значних недоліків; оспорювані, тобто акти, протиправність яких не є очевидною і тому для встановлення їх протиправними необхідно рішення суду чи компетентного органу.

9. За характером дії щодо особи: сприяючі – це акти, які надають або підтверджують права чи переваги, які мають юридичне значення, тобто приймаються на користь приватної особи; обтяжуючі – це акти, які погіршують правове становище особи шляхом покладення на неї обов'язків, застосування обмежень, встановлення заборон чи відмов у наданні певних благ, тобто не вигідні для приватної особи; змішані, тобто акти, які для особи є частково сприяючими, а частково обтяжуючими; акти з подвійною дією, які стосуються третіх осіб, тобто акти, які є для однієї особи сприятливим, а для іншої обтяжуючим.

Процедура прийняття адміністративних актів – це регламентовані адміністративним правом адміністративні дії, що вчиняються суб'єктом владних повноважень щодо розгляду, розв'язання й вирішення індивідуально визначеної справи, за результатом яких ухвалюється адміністративний акт. У кожному конкретному випадку, залежно від виду акта та органу, що його приймає, перелік і зміст стадій процедури прийняття адміністративного акту різний.

У процедурі прийняття адміністративних актів можна виділити такі стадії:

- 1) порушення адміністративної справи;
- 2) підготовка адміністративної справи до розгляду;
- 3) розгляд і вирішення адміністративної справи;
- 4) оскарження адміністративного акта (факультативна стадія).

Отже, першою стадією процедури прийняття адміністративних актів, яка в тому чи іншому формулюванні виділяється практично всіма вченими в сфері адміністративного права, є порушення адміністративної справи. Традиційно в науковій літературі зазначається, що на цій стадії збирається і фіксується інформація про фактичний стан справ, реальні факти, оцінюється перспектива подальшого руху справи, ухвалюється рішення про необхідність такого руху.

Порушення адміністративної справи має певні особливості залежно від того, за чиєю ініціативою це відбувається. Так, порушення адміністративної справи може здійснюватися з ініціативи приватної особи, яка звертається до відповідного органу з заявою, або з ініціативи адміністративного органу, який це робить у зв'язку з виконанням своїх повноважень. Коли порушення адміністративної справи здійснюється за заявою приватної особи, адміністративний орган повинен перевірити правильність визначення компетентного органу, правосуб'єктність особи у цих правовідносинах, повноту поданих (наявних) документів тощо. Процедура порушення адміністративної справи за ініціативою адміністративного органу відрізняється від описаної вище, адже в цьому випадку приватні особи не звертаються до адміністративного органу, а справа порушується самим органом, проте в будь-якому випадку для вчинення таких дій в адміністративного органу мають бути юридичні та фактичні підстави для цього.

Юридичною підставою порушення адміністративної справи є наявність правової норми, яка надає такі повноваження відповідному адміністративному органу. Натомість, фактичною підставою є конкретні обставини, за наявності яких орган може порушити справу.

Наступною стадією процедури прийняття адміністративних актів є підготовка справи до розгляду. Завданням цієї стадії є створення необхідних передумов для належного розгляду справи. У зв'язку з цим на вказаній стадії адміністративний орган вирішує питання про необхідність витребування додатково матеріалів чи певних відомостей, проведення експертиз, визначення та повідомлення осіб, які повинні бути залучені до участі в справі, надання учасникам адміністративної справи можливості подання клопотань та їх розгляд тощо.

Наступною стадією є розгляд і вирішення адміністративної справи. Це ключова стадія процедури прийняття адміністративних актів, в ході якої адміністративним органом досліджуються всі обставини справи, які мають значення для правильного її вирішення. Розгляд справи може відбуватися в спрощеному (не формальному) або повному (формальному) порядку. За результатами розгляду справи приймається адміністративний акт. У колегіальних органах адміністративні акти, як правило, приймаються шляхом обговорення та подальшого голосування і підписання. Підписання акта може здійснюватися або всіма членами колегіального органу, або ж лише головою засідання (слухання) та секретарем. Якщо ж акт приймається одноособово, він підписується уповноваженою на це особою. Останньою дією, яка вчиняється на вказаній стадії, є оформлення акту, шляхом присвоєння реєстраційного (порядкового) номеру. Проте, варто зауважити, що такі дії носять організаційний характер і мають значення, передусім, для здійснення належного діловодства в органі, а не набуття чинності актом.

Стадія оскарження адміністративного акта є факультативною, і пов'язана вона з бажанням певного суб'єкта припинити дію адміністративного акта, скасувати чи внести в нього зміни.

Вважаємо, що питання чинності та дії адміністративних актів потрібно розглядати як самостійні поняття. Чинність адміністративних актів необхідно розуміти як необхідну передумову дії цих актів, що дозволяє говорити про акт як явище правової дійсності. Проте, лише з моменту початку дії акта він починає тягнути за собою юридично значимі наслідки та його можна вважати джерелом індивідуально-правового регулювання.

У сучасному українському законодавстві щодо набуття чинності адміністративних актів застосовується загальне правило, за яким акти набувають чинності з моменту їх прийняття. Проте, в деяких законах закріплені спеціальні процедури набуття чинності актами. Що ж стосується дії адміністративних актів, то варто зазначити, що такий термін практично не вживається в законодавстві України або фактично ототожнюється з чинністю адміністративних актів.

Адміністративний акт володіє юридичною силою з моменту його прийняття. Проте, у зв'язку з необхідністю дотримання процедури повідомлення адресата про цей акт або іншої передбаченої законом процедури введення акта в дію він стає обов'язковим для особи тільки з моменту виконання цієї процедури. Щодо певних адміністративних актів в законодавстві передбачено обов'язок органу, який приймає акти, доводити їх до відома осіб, яких вони стосуються. Так, наприклад, в ч. 1. ст. 285 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлено, що копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено.

Слід зазначити, що й у вітчизняному, і в зарубіжному законодавстві сформувалось декілька способів доведення актів до відома осіб, яких вони стосуються, найпоширенішими серед яких є такі: оголошення (проголошення) – це усне повідомлення адміністративного акта особі, якої він стосується; вручення полягає у видачі особі адміністративного акта. Як правило, надання адміністративного акту повинно підтверджуватися розпискою; надсилання поштою вважається одним з найчіткіших та найзручніших способів доведення адміністративного акта до відома осіб, яких він стосується.

Вступ адміністративного акта в дію може бути пов'язано не лише з моментом його доведення до відома осіб, яких він стосується, але й зі спливом строку на його оскарження, до прикладу, відповідно до ч. 1 ст. 291 Кодексу України про адміністративні правопорушення постанова у справі про адміністративне правопорушення, за загальним правилом, набирає законної сили після закінчення строку на її оскарження.

Необхідно зазначити, що адміністративний акт може починати діяти не з моменту його прийняття, доведення до відома чи спливу строку на оскарження, а й з іншого моменту, якщо це передбачено законодавством чи самим адміністративним актом.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що вступ адміністративного акта в дію часто не збігається з моментом його прийняття. На основі аналізу законодавства України, яке стосується цього питання, можна виділити такі моменти, з якими пов'язується вступ адміністративних актів у

дію: з дати прийняття акта; з дати, вказаної в самому акті; з дати, вказаної у законодавстві; з дати доведення акта до відома осіб, яких цей акт стосується; з дати спливу строку на оскарження акта або після його оскарження.

Тема 20. Адміністративний договір

1. Поняття та ознаки адміністративного договору. Розмежування адміністративних договорів та приватноправових договорів.
2. Види адміністративних договорів.
3. Юридичні передумови та підстави укладення адміністративного договору. Вимоги до законності адміністративного договору.
4. Протиправний адміністративний договір та його наслідки.

Основний зміст

Адміністративний договір – спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону:

- а) для розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень;
- б) для делегування публічно-владних управлінських функцій;
- в) для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом;
- г) замість видання індивідуального акта;
- ґ) для врегулювання питань надання адміністративних послуг.

Суб'єкти публічної адміністрації у процесі свого функціонування укладають різноманітні адміністративні договори, які можуть зводитись до кількох груп. Класифікація адміністративних договорів допомагає краще зрозуміти їх сутність, а також має значення для практики оскарження договорів у судовому порядку. Залежно від суб'єктного складу адміністративні договори доцільно поділяти на: горизонтальні (укладаються між органами виконавчої влади одного рівня або між органом виконавчої влади та органом місцевого самоврядування) та вертикальні (укладаються між органами публічної адміністрації та фізичними чи юридичними особами).

За характером взаємовідносин між сторонами договору: координаційні договори – укладаються між суб'єктами права, які перебувають на однаковому юридичному рівні в ієрархії публічного адміністрування, або тими, що перебувають у рівному становищі, та субординаційні договори – укладаються між суб'єктами права, які перебувають у відносинах влади-підпорядкування, – наприклад між органом місцевого самоврядування та приватною особою (адміністративний договір між органом місцевого самоврядування та адвокатом, який бере на себе зобов'язання надавати від імені органу місцевого самоврядування приватним особам безоплатну правову допомогу).

За юридичними властивостями: – нормативні (правовстановлювальні). Як правило, нормативні договори є горизонтальними. Такі адміністративні договори є договором для його сторін та водночас нормою права для невизначеного кола осіб; розраховані на багаторазове застосування; є нормативними джерелами адміністративного права; мають правовстановлюючий характер.

За змістом виділяють такі адміністративні договори: мирові угоди, що укладаються між суб'єктами права з метою врегулювання суперечки на основі взаємних поступок і стосуються прав та обов'язків сторін, договір про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків); договори обміну зобов'язаннями, відповідно до яких суб'єкти права беруть на себе зустрічні зобов'язання, які об'єднуються в таких договорах із певною метою та слугують реалізації функцій суб'єкта публічної адміністрації щодо вирішення публічних завдань; договори про співпрацю, що укладаються між суб'єктами права з метою участі приватних осіб у реалізації публічних функцій (завдань).

Вимоги до адміністративного договору поділяються на: 1) вимоги законності (зокрема процедурні вимоги); 2) вимоги доцільності. Недотримання цих вимог має зумовлювати визнання адміністративних договорів нікчемними (у разі порушення вимог законності та істотного порушення процедурних вимог) або заперечними. Вимоги законності включають в себе: відповідність адміністративного договору Конституції України, законам України та нормативно-правовим актам вищих органів публічної адміністрації; можливість укладання адміністративного договору має бути передбачена в нормах про компетенцію органу публічної адміністрації відповідного рівня; підстави укладання адміністративного договору органами публічної адміністрації мають бути також передбачені в законодавчих чи інших правових актах; умови адміністративного договору не мають бути спрямовані на протизаконні дії.

Підстави визнання адміністративного договору нікчемним Адміністративний договір має визнаватись нікчемним, якщо: зміст адміністративного договору суперечить Конституції України, законам й ухваленим на їх основі нормативним актам вищих органів виконавчої влади; не дотримана вимога щодо письмової форми адміністративного договору; адміністративний договір спрямовано на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина; виконання цього адміністративного договору вимагає здійснення протиправного діяння; укладено адміністративний договір особою (фізичною чи юридичною), що не володіє адміністративно-договірною правоздатністю; істотно порушено процедуру укладання адміністративних договорів; укладено фіктивний адміністративний договір, тобто такий, що укладається без наміру створення правових наслідків, які зумовлювались цим договором; адміністративний договір видано не уповноваженим на це органом публічної адміністрації (посадовою особою) поза його компетенцією.

Адміністративний договір може бути визнаний судом недійсним у разі: установлення помилок у процедурі його укладення; порушення спеціального

порядку укладання адміністративних договорів (наприклад, невчасне доведення його змісту до виконавців); мета укладання адміністративного договору не відповідає встановленій у законі, проте не суперечить нормам права; визнання його судом недійсним і таким, що порушує права громадян, правового акта управління з того ж питання, з якого було видано адміністративний договір; скасовано законодавчий або інший правовий акт, що передбачав можливість укладання такого адміністративного договору.

Тема 21. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації

1. Поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації.
2. Нормативне розуміння розсуду публічної адміністрації.
3. Доктринальне розуміння розсуду публічної адміністрації.
4. Вимоги до застосування розсуду в діяльності публічної адміністрації.

Основний зміст

Розсуд є категорією в адміністративному праві, яка відображає специфіку діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Загалом, поняття розсуду визначається як обрання альтернативного варіанту поведінки, який є найбільш прийнятним у визначених суспільних відносинах для визначеного суб'єкта цих відносин. У теорії права виокремлено такі види розсуду:

- 1) судовий розсуд – спосіб реалізації компетенції суду, що має на меті належне здійснення правосуддя;
- 2) законодавчий розсуд – спосіб реалізації компетенції Верховної Ради України, що має на меті належне правове забезпечення суспільних відносин;
- 3) адміністративний розсуд – спосіб реалізації компетенції публічної адміністрації, що має на меті забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності.

Ознаками адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації можна назвати такі:

- 1) застосування виключно за умови дотримання принципу верховенства права;
- 2) застосування виключно у разі відсутності єдиного варіанту реалізації компетенції публічної адміністрації стосовно конкретно-визначених суспільних відносин та конкретно визначеного їх складу;
- 3) застосування виключно суб'єктами публічної адміністрації, яких уповноважено на це законодавством в межах їхніх повноважень, оскільки такі суб'єкти діють під час виконання покладених на них обов'язків і представляють публічні інтереси;
- 4) застосування здійснюється на основі інтелектуальної, аналітичної, творчої діяльності, оскільки суб'єкт публічної адміністрації здійснює вибір найбільш оптимального варіанту використання інструментів публічного адміністрування для врегулювання конкретно-визначених суспільних відносин з конкретно-визначеним їх складом;

5) застосування здійснюється у відповідності до належної мети публічного адміністрування, без наявності сторонніх намірів, власної вигоди, та впливу інших чинників, що суперечить принципам публічного адміністрування.

Таким чином, адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації є способом реалізації компетенції публічної адміністрації, який здійснюється виключно за умови дотримання принципу верховенства права та у разі відсутності єдиного варіанту реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації стосовно конкретно-визначених суспільних відносин та конкретно визначеного їх складу з метою забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Це положення стосується будь-якої діяльності суб'єкта публічної адміністрації, незважаючи на те чи було застосовано адміністративний розсуд.

В законодавстві України є відсутнім визначення поняття адміністративного розсуду. У наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи» від 23 червня 2016 р. було зафіксовано спробу тлумачення поняття «дискреційні повноваження» як сукупності прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з кількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акту.

До нормативно-правових актів, які формують основу застосування адміністративного розсуду належать:

1) ті, що регулюють функціонування суб'єкта публічної адміністрації (наприклад, Закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про Національну поліцію», «Про Національний банк України», «Про управління об'єктами державної власності», «Про місцеві державні адміністрації» тощо);

2) ті, що регулюють здійснення адміністративних процедур та ухвалення за їх результатами адміністративних актів у конкретних правовідносинах (наприклад, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про звернення громадян» тощо);

3) ті, що регулюють правомірність застосування адміністративного розсуду (наприклад, Конституція України, зокрема ст. 55 та ст. 124, якими встановлено правові засади судового контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, Кодекс адміністративного судочинства України, зокрема ч. 2 ст. 2, якою встановлено повноваження адміністративних судів

перевіряти рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень на предмет того, чи прийняті (вчинені) вони з дотриманням принципів добросовісності, неупередженості, розсудливості тощо).

На основі аналізу розрізнених доктринальних тлумачень поняття «адміністративного розсуду», яких запропоновано вітчизняними та зарубіжними вченими, можливо виокремити наступні підходи до його визначення:

1) адміністративний розсуд є мірою свободи, правомочністю посадової особи держави, яку виражено в реалізації повноважень у конкретній справі з метою ухвалення оптимального її вирішення (до прихильників такої концепції належать: А.П. Коренев, В.В. Лазарев, К. Девіс, В.О. Омелян);

2) адміністративний розсуд є специфічним видом діяльності, суть якої полягає у можливості самостійно вирішувати спірне правове питання на основі аналітичної, творчої, інтелектуальної праці відповідно до норм права, виходячи з цілей, які ставить законодавець в рамках конкретних обставин справи, а також засад розумності, сумлінності, справедливості і основ моралі (до прихильників цієї концепції належать: О.А. Папкова, О.М. Семеній, О.С. Лагода);

3) адміністративний розсуд є вибором, який здійснюється в процесі творчої діяльності для ухвалення правомірних рішень і здійснення дій повноважним суб'єктом у рамках його компетенції для виконання поставлених завдань (до прихильників цієї концепції належать: Ю.О. Тихомирова, Ю.Н. Стариков А. Барак та ряд інших).

Кожен із вказаних підходів до визначення поняття «адміністративного розсуду» є вірним, при цьому, відмінність між ними полягає у виборі ознаки, яка є основною при окресленні сутності поняття. Доцільним є використання комплексного підходу до визначення адміністративного розсуду, який поєднає усі вищезазначені ознаки.

Кожного суб'єкта публічної адміністрації наділено відповідною компетенцією, що опосередковує наявність у нього повноважень, яких у визначених випадках має бути застосовано. При цьому, адміністративний розсуд є невід'ємним елементом механізму будь-якої правозастосовної діяльності. Умовами застосування адміністративного розсуду суб'єктом публічної адміністрації є сукупність фактичних та нормативних підстав за наявності яких, може бути застосовано адміністративний розсуд.

Фактичні підстави застосування адміністративного розсуду – це суспільні відносини, які підлягають правовому регулюванню та об'єктивно за своєю природою можуть піддаватися нормативно-організаційному впливу та в наявних соціально-політичних умовах вимагають такого впливу, здійснюваного за допомогою інструментів публічного адміністрування суб'єктом публічної адміністрації.

Нормативні підстави застосування адміністративного розсуду – це система правових норм, якими закріплено: завдання, мету та принципи діяльності суб'єкта публічної адміністрації, компетенцію суб'єкта публічної адміністрації (включаючи, повноваження та процедуру їх реалізації).

Адміністративний розсуд можливо застосувати лише у тому випадку, коли відсутній чіткий порядок дій суб'єкта публічної адміністрації. При цьому, будь-які альтернативні варіанти здійснення публічного адміністрування цим суб'єктом не можуть виходити за межі правосуб'єктності, якою його наділено законом.

Аналогічний підхід щодо визначення умов застосування адміністративного розсуду суб'єктами публічної адміністрації міститься у Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи про здійснення адміністративними органами дискреційних повноважень.

Тема 22. Контроль публічної адміністрації і контроль за публічною адміністрацією як засоби забезпечення законності та дисципліни

1. Контроль як функція публічного адміністрування: поняття, ознаки.
2. Основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
3. Види публічного контролю.
4. Адміністративна процедура контролю.
5. Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.

Основний зміст

Контроль як функція публічного адміністрування дозволяє своєчасно виявити та ліквідувати фактори, що заважають ефективному здійсненню публічного адміністрування, унеможливаючи забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності. Будь-який вид діяльності, що здійснюється суб'єктом публічного адміністрування неможливий без застосування контролю. До ознак контролю як функції публічного адміністрування можна віднести наступні:

1) державно-владний характер, що забезпечується здійсненням контролю від імені та в інтересах держави на підставі застосування державно-владних повноважень, якими наділені суб'єкти публічної адміністрації законом;

2) законність, що виражено у нормативному закріпленні правомочності суб'єктів публічної адміністрації здійснювати діяльність, змістом якої є контроль;

3) об'єктивність, що має вияв у незалежності та неупередженості суб'єктів публічної адміністрації при здійсненні діяльності, яка спрямована на досягнення контролю;

4) всесторонність, яка забезпечується оцінкою за діяльністю контрольованого суб'єкта із позиції законності, доцільності, ефективності;

5) забезпечення можливістю втручання контролюючого суб'єкта у діяльність контрольованого тощо.

Метою контролю є виявлення помилок у процесі управління, їх своєчасне виправлення і недопущення повторення, а також забезпечення відповідності між поставленими цілями та фактичними діями учасників адміністративного права.

Контроль як функція публічного адміністрування є елементом правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, що відображає можливість отримання достовірної й об'єктивної інформації про фактичний стан дотримання законності та дисципліни в підконтрольній сфері суспільних відносин, яка забезпечується методами управлінського впливу та має на меті задоволення публічного інтересу.

Принципами контрольної діяльності публічної адміністрації є основні ідеї, положення, вимоги, що характеризують зміст суспільних відносин, які складаються в сфері своєчасного виявлення та усунення факторів, що заважають ефективному здійсненню публічного адміністрування та/або унеможливають забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності. Принципи контрольної діяльності публічної адміністрації не є сталою системою, вони розвиваються одночасно з розвитком публічного адміністрування. Принципи контрольної діяльності публічної адміністрації детерміновані спрямованістю контролю та його специфікою.

В залежності від сфери суспільних відносин, у якій здійснюється контрольна діяльність суб'єктами публічної адміністрації можна виокремити загальні та спеціальні принципи контролю. Загальними принципами є ті принципи, що характерні для контролю як соціально-правового явища незалежно від виду публічного адміністрування. До загальних принципів контрольної діяльності публічної адміністрації відносяться наступні:

- принцип верховенства права;
- принцип об'єктивності;
- принцип доцільності;
- принцип своєчасності;
- принцип ефективності.

В залежності від обраного критерію для класифікації можна виокремити різні види публічного контролю. Загалом, публічний контроль може бути класифіковано в залежності від: суб'єкта контролю, об'єкта контролю, характеру зв'язків між контролюючим суб'єктом та підконтрольним, специфіки суспільних відносин щодо яких здійснюється контроль, тривалості контролю, стадії діяльності, що підлягає контролю тощо.

В залежності від суб'єкта здійснення, можна виокремити наступні види публічного контролю:

- 1) державний контроль;
- 2) муніципальний контроль;
- 3) президентський контроль;
- 4) громадянський контроль.

В свою чергу, державний контроль на основі суб'єктного критерію може бути класифіковано на: законодавчий, урядовий та судовий контроль.

В залежності від об'єкта контролю, можна виокремити наступні види публічного контролю:

- 1) контроль за дотриманням прав і свобод людини та громадянина;
- 2) контроль за реалізацією прав і свобод людини та громадянина;

3) контроль за притягненням до відповідальності за порушення прав і свобод людини та громадянина;

4) контроль за наданням публічних послуг;

5) контроль за здійсненням публічного адміністрування об'єктами державної та комунальної власності.

В залежності від характеру зв'язків між контролюючим суб'єктом та підконтрольним, можна виокремити наступні види публічного контролю:

1) зовнішній контроль, який здійснюється організаційно незалежним суб'єктом публічної влади щодо прямо не непідпорядкованого йому суб'єкта;

2) внутрішній контроль, який здійснюється в межах організаційної підпорядкованості суб'єктів, що здійснюють контроль і суб'єктів щодо яких здійснюється контроль.

В залежності від тривалості контролю, можна виокремити наступні види публічного контролю: постійний контроль; тимчасовий контроль; періодичний контроль; разовий контроль.

В залежності від стадії діяльності, що підлягає контролю можна виокремити наступні види публічного контролю: попередній контроль; поточний контроль; наступний контроль.

Будь-який вид публічного контролю одночасно можна класифікувати в залежності від різних критеріїв градації.

Адміністративна процедура контролю є регламентована нормами адміністративного права послідовність дій у сфері публічного адміністрування, яку спрямовано на забезпечення належного рівня правозастовчої діяльності та досягнення публічного інтересу. Адміністративна процедура контролю є формалізованою, неюрисдикційною, втручальною процедурою.

Метою адміністративної процедури контролю є попередження, запобігання і припинення порушень встановленого порядку публічного адміністрування, забезпечення прав і свобод суб'єктів суспільних відносин та досягнення публічного інтересу.

Адміністративна процедура контролю має певну структуру – внутрішню будову – систему різноманітних стадій, розмежованих цілями, завданнями та предметом здійснюваних публічною адміністрацією управлінських дій. Процедура проходить декілька фаз розвитку, які послідовно змінюють одна одну: процедурні дії – етапи – стадії – процедура. У більшості стадій можна виокремити наявність певних безпосередніх цілей та завдань, суб'єктів процедури, момент початку та закінчення кожної стадії, процедурні документи, що супроводжують окрему стадію процедури тощо.

Адміністративна процедура контролю включає такі стадії:

1) підготовча, у межах якої визначається об'єкт, предмет та засіб контролю; здійснюється підбір (призначення) осіб, які будуть здійснювати контроль та планування контрольної діяльності;

2) основна, у межах якої здійснюються дії щодо збору, обробки інформації, яка має бути піддана аналізу з позицій порівняння належного стану з існуючим станом об'єкта контролю;

3) підсумкову, у межах якої приймається рішення на основі результатів контролю. Наслідки контролю мають бути доведені до адресата (в визначених законом випадках результати мають бути доведені до відома громадськості, правоохоронних органів, інших осіб, що зацікавлені у результатах контролю).

5. Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації

Громадський контроль є різновидом публічного контролю, який здійснюється інститутами громадянського суспільства. Громадянське суспільство існує за умови активної участі громадян в управлінні суспільними та державними справами. В Українській державі, таку правомочність передбачено ст. 38 Конституції України. Вказана норма є принципом, а також, проміжною метою публічного адміністрування.

Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації є діяльністю громадськості (окремих приватних осіб та (або) громадських об'єднань), яка має на меті перевірку або спостереження у сфері публічного адміністрування. До ознак громадського контролю за діяльністю публічної адміністрації належать:

1) суб'єктом здійснення громадського контролю є громадяни та громадські об'єднання, які є організаційно та функціонально незалежні від об'єктів контролю;

2) об'єктом здійснення громадського контролю є сфера публічного адміністрування;

3) метою громадського контролю є забезпечення публічного інтересу;

4) громадський контроль здійснюється виключно у формах, яких передбачено законом;

5) забезпечується морально-правовими заходами впливу;

6) результати громадського контролю можуть бути підставою для здійснення інших видів публічного контролю, що забезпечуються державним примусом.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття та сутність публічного права. Критерії та сновні теорії розмежування публічного та приватного права.

1. Давньоримська традиція розмежування приватного і публічного права.
 2. Теорія розмежування публічного та приватного права Рудольфа фон Єрінга.
 3. Теорія розмежування публічного та приватного права Георга Еллінека.
 4. Формальна теорія Августа Тона.
 5. Теорія розмежування публічного та приватного права в працях радянських вчених.
 6. Спеціально-правова теорія розмежування публічного та приватного права.
 7. Двоступенева теорія розмежування публічного та приватного права.
- Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 2. Поняття та предмет адміністративного права

1. Адміністративне право в системі права України.
 2. Поняття та риси адміністративного права.
 3. Предмет адміністративного права
 4. Методи адміністративного права.
 5. Система адміністративного права.
 6. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.
 7. Роль і значення адміністративного права в умовах побудови демократичної, соціальної, правової держави.
- Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 16 ...

Тема 3. Базові категорії сучасного адміністративного права

1. Теоретико правовий зміст категорії «публічна влада».
 2. Теоретико правовий зміст категорії «суб'єкт владних повноважень».
 3. Теоретико правовий зміст категорії «публічний інтерес».
 4. Теоретико правовий зміст категорії «публічне адміністрування».
- Література: 2, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 21, 22 ...

Тема 4. Історія становлення адміністративного права

1. Камералістика: історичні та соціальні передумови виникнення, предмет, вплив на розвиток поліцейського права.
 2. Поліцейське право: історичні та соціальні передумови виникнення, предмет науки поліцейського права, основні вчені-розробники галузі.
 3. Адміністративне право: історичні та соціальні передумови виникнення, особливості формування адміністративного права в країнах західної Європи. Відмінності між німецькою та французькою школами адміністративного права.
 4. Розвиток поліцейського та адміністративного права на українських землях в ХІХ ст.– початок ХХ ст.
 5. Радянський період розвитку науки адміністративного права.
 6. Тенденції розвитку науки адміністративного права в сучасній Україні.
- Література: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13...

Тема 5. Принципи адміністративного права

1. Поняття, значення та система принципів адміністративного права.
 2. Принцип верховенства права. Елементи принципу верховенства права.
 3. Поняття та значення принципу належного врядування. Характеристика принципу належного врядування: принцип участі у прийнятті рішення прозорість, підзвітність (відповідальність), ефективність, неупередженість.
- Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 6. Джерела адміністративного права

1. Суть та види джерел адміністративного права.
 2. Формалізовані національні джерела адміністративного права.
 3. Формалізовані міжнародні джерела адміністративного права.
 4. Судові рішення як джерела адміністративного права.
 5. Неформалізовані джерела адміністративного права.
 6. Юридична сила джерел адміністративного права.
- Література: 4, 6, 7, 8, 10, 12, 22 ...

Тема 7. Норми адміністративного права

1. Поняття механізму адміністративно-правового регулювання.
 2. Поняття адміністративно-правових норм.
 3. Поняття та особливості структури адміністративно-правової норми.
 4. Види адміністративно-правових норм.
 5. Способи реалізації адміністративно-правових норм.
 6. Дія адміністративно-правових норм у часі, у просторі та за колом осіб.
- Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 8. Адміністративні правовідносини

1. Поняття та особливості адміністративно-правових відносин.
2. Види адміністративно-правових відносин.
3. Структура адміністративних правовідносин.
4. Юридичні факти як підстава виникнення адміністративних правовідносин.

Література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ...

Тема 9. Адміністративно-правовий статус фізичних осіб

1. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права.
2. Структура адміністративно-правового статусу фізичних осіб.
3. Адміністративна правосуб'єктність як елемент адміністративно-правового статусу.
4. Права та обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу.

Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 10. Спеціальні адміністративно-правові статуси фізичних осіб

1. Статус членів адміністративних колективів.
2. Статус суб'єктів адміністративної опіки.
3. Статус жителів територій з особливим адміністративно-правовим режимом.
4. Статус суб'єктів дозвільної системи.
5. Адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства.

Література: 2, 3, 6, 7, 8, 10, 17, 18, 19 ...

Тема 11. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань

1. Поняття, ознаки та види громадських об'єднань.
2. Основні засади та елементи адміністративно-правового статусу громадських об'єднань.
3. Молодіжні та дитячі громадські організації.
4. Особливості адміністративно-правового статусу релігійних організацій.
5. Політичні партії як суб'єкт адміністративного права.

Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 12. Суб'єкти публічної адміністрації

1. Поняття публічної адміністрації.
2. Система та види суб'єктів публічної адміністрації.
3. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації.
4. Поняття та види адміністративних повноважень.
5. Поняття компетенції та повноважень суб'єктів публічної адміністрації.

Владні та адміністративні повноваження: співвідношення понять.

Література: 6, 7, 8, 10, 12, 15, 17, 18 ...

Тема 13. Органи виконавчої влади як суб'єкти публічної адміністрації

1. Поняття, ознаки та види органів виконавчої влади.
2. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
3. Компетенція Кабінету Міністрів України.
4. Принципи діяльності Кабінету Міністрів України.
5. Порядок утворення Кабінету Міністрів України.

Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 14. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади

1. Адміністративно-правовий статус міністерств.
2. Адміністративно-правовий статус служб.
3. Адміністративно-правовий статус агенств.
4. Адміністративно-правовий статус інспекцій.
5. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом.

Література: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15 ...

Тема 15. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів виконавчої влади

1. Поняття та ознаки місцевих державних адміністрацій.
2. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.
3. Компетенція місцевих державних адміністрацій.
4. Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій.
5. Порядок утворення місцевих державних адміністрацій.

Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 16. Адміністративно-правовий статус інших суб'єктів публічної адміністрації

1. Адміністративно-правовий статус Президента України.
2. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування.
3. Військово-цивільні адміністрації як суб'єкти публічної адміністрації.
4. Адміністративно-правовий статус інших суб'єкти публічної адміністрації.

Література: 2, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13 ...

Тема 17. Сутність публічного адміністрування

1. Поняття публічного адміністрування.
2. Рівні та режими публічного адміністрування.
3. Функції публічного адміністрування.
4. Система форм публічного адміністрування.

Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 18. Нормативні акти публічної адміністрації

1. Поняття, ознаки та види нормативних актів публічної адміністрації.
2. Вимоги до нормативних актів публічної адміністрації.
3. Процедура прийняття нормативних актів публічної адміністрації.
4. Незаконність нормативного акту публічної адміністрації.

Література: 10, 12, 13, 14, 21, 22, 23 ...

Тема 19. Адміністративний акт

1. Поняття та ознаки адміністративних актів. Вимоги до адміністративних актів.

2. Види адміністративних актів.
 3. Характеристика процедури прийняття адміністративних актів.
 4. Чинність адміністративного акта. Припинення дії адміністративного акта.
- Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 20. Адміністративний договір

1. Поняття та ознаки адміністративного договору. Розмежування адміністративних договорів та приватноправових договорів.
 2. Види адміністративних договорів.
 3. Юридичні передумови та підстави укладення адміністративного договору. Вимоги до законності адміністративного договору.
 4. Протиправний адміністративний договір та його наслідки.
- Література: 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 21. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації

1. Поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації.
 2. Нормативне розуміння розсуду публічної адміністрації.
 3. Доктринальне розуміння розсуду публічної адміністрації.
 4. Вимоги до застосування розсуду в діяльності публічної адміністрації.
- Література: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13 ...

Тема 22. Контроль публічної адміністрації і контроль за публічною адміністрацією як засоби забезпечення законності та дисципліни

1. Контроль як функція публічного адміністрування: поняття, ознаки.
 2. Основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
 3. Види публічного контролю.
 4. Адміністративна процедура контролю.
 5. Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.
- Література: 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ...

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

До Теми 1. Поняття та сутність публічного права. Критерії та сновні теорії розмежування публічного та приватного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте критерії розмежування публічного та приватного права.
2. Наведіть приклад застосування двоступеневої теорії.
3. Наведіть приклад застосування спеціально-правової теорії.
4. Наведіть приклад застосування теорії субординації.

До Теми 2. Поняття та предмет адміністративного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте форми публічного адміністрування.

2. Наведіть приклади втручального, сприяючого та забезпечувального публічного адміністрування.
3. Надайте характеристику взаємозв'язку адміністративного права із фінансовим правом.

До Теми 3. Базові категорії сучасного адміністративного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Опишіть поділ державної влади в Україні.
2. Наведіть приклад публічних та приватних інтересів.

Кейс 1

Особа отримала ліцензію на здійснення підприємницької діяльності. Який вид публічного адміністрування було здійснено суб'єктом владних повноважень при цьому?

Кейс 2

До особи було застосовано адміністративне стягнення у формі попередження за порушення правил дорожнього руху. Який вид публічного адміністрування було здійснено суб'єктом владних повноважень при цьому?

До Теми 4. Історія становлення адміністративного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Які вчені вивчали поліцейське право.
2. Наведіть приклад джерел поліцейського права.
3. Визначте особливості науки адміністративного права.
4. Надайте характеристику взаємозв'язку адміністративного права із поліцейським правом.

До Теми 5. Принципи адміністративного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть приклад порушення принципу верховенства права суб'єктами публічної адміністрації.
2. Визначте відмінності принципів адміністративного права від конституційного права.

Кейс 1

Поліцейський протягом тривалого періоду застосовував виключно один вид стягнень за порушення правил дорожнього руху до фізичних осіб грузинської національності. Натомість, до фізичних осіб усіх інших національностей протягом того ж періоду, за ті ж самі порушення правил дорожнього поліцейським було застосовано інші види стягнень. Чи було порушено будь-який принцип публічного адміністрування? Якщо так, то чому?

До Теми 6. Джерела адміністративного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Опишіть процедуру ратифікації міжнародного договору.
2. Наведіть приклад рішень судів, які є джерелами адміністративного права.
3. Визначте умови застосування неформалізованих джерел адміністративного права для регулювання суспільних відносин.

До Теми 7. Норми адміністративного права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Детермінуйте норму адміністративного права за різними класифікаціями.
2. Наведіть приклад гіпотези, диспозиції та санкції норми адміністративного права.
3. Наведіть приклади норми-дефініції адміністративного права.

До Теми 8. Адміністративні правовідносини

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Детермінуйте адміністративні відносини за різними класифікаціями.
2. Наведіть приклад юридичних фактів, які є підставою виникнення адміністративних правовідносин.

Кейс 1

Поліцейський склав протокол про порушення правил дорожнього руху та накладення стягнення у вигляді адміністративного штрафу. Який вид відносин склався між поліцейським та порушником правил дорожнього руху?

До Теми 9. Адміністративно-правовий статус фізичних осіб

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Коли виникає адміністративна правоздатність?
2. Коли виникає адміністративна дієздатність?
3. Наведіть приклади спеціальних адміністративно-правових статусів фізичних осіб.

До Теми 10. Спеціальні адміністративно-правові статуси фізичних осіб

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Чому статус членів адміністративних колективів є спеціальним?
2. Чому статус суб'єктів адміністративної опіки є спеціальним?
3. Чому статус жителів територій з особливим адміністративно-правовим режимом є спеціальним?
4. Чому статус суб'єктів дозвільної системи є спеціальним?

До Теми 11. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Які документи необхідно для реєстрації релігійної організації?
2. Які документи необхідно для реєстрації молодіжних та дитячих громадських організації?

3. Які документи необхідно для реєстрації політичних партій?

До Теми 12. Суб'єкти публічної адміністрації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Опишіть систему суб'єктів публічної адміністрації.
2. Наведіть приклад адміністративних повноважень.
3. Визначте суб'єктів публічної адміністрації із спеціальною компетенцією.

До Теми 13. Органи виконавчої влади як суб'єкти публічної адміністрації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть приклад повноважень Кабінету Міністрів України.
2. Визначте відмінності адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади від адміністративно-правового статусу місцевих державних адміністрацій

До Теми 14. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте адміністративно-правовий статус одного із міністерств.
2. Охарактеризуйте адміністративно-правовий статус однієї із служб.
3. Охарактеризуйте адміністративно-правовий статус однієї із іспекцій.
4. Охарактеризуйте адміністративно-правовий статус одного із агенств.

До Тема 15. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів виконавчої влади

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть приклад повноважень місцевих державних адміністрацій.
2. Визначте відмінності адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування від адміністративно-правового статусу місцевих державних адміністрацій.

До Теми 16. Адміністративно-правовий статус інших суб'єктів публічної адміністрації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте адміністративно-правовий статус інших суб'єкти публічної адміністрації.
2. Наведіть приклад природних монополій та охактерзуйти їх правовий статус.

До Теми 17. Сутність публічного адміністрування

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Опишіть історію становлення та новітніх тенденцій розвитку теорії публічного адміністрування.

2. Визначте напрямки трансформації практики владно-впорядковуючого впливу держави, обумовлені кількісними та якісними особливостями «публічного».
3. Розмежуйте зміст публічного та державного інтересу, державного управління та публічного адміністрування, примусового методу владного впливу та обов'язкової міри поведінки.

До Теми 18. Нормативні акти публічної адміністрації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте особливості нормативних актів публічної адміністрації.
2. Схематично опишіть структуру нормативних актів публічної адміністрації.
3. Наведіть приклад внутрішніх та зовнішніх нормативних актів публічної адміністрації.
4. Опишіть вимоги, яким має відповідати нормативний акт публічної адміністрації.
5. Визначте можливі підстави визнання нормативного акту публічної адміністрації нечинним.

Кейс 1

Нормативно-правовий акт прийнятий суб'єктом публічної адміністрації з перевищенням повноважень. Яка вимога до нормативних актів була порушена в цьому випадку?

Кейс 2

Постанову Кабінету Міністрів України було опубліковано тільки на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України. Чи може таке опублікування вважатися офіційним?

До Теми 19. Адміністративний акт

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте ознаки адміністративних актів та їх відмінність від нормативних актів публічної адміністрації.
2. Здійсніть класифікацію адміністративних актів по різним критеріям.
3. Визначте особливості процедури прийняття адміністративного акта, який зачіпає права великої кількості осіб.
4. Опишіть стадії процедури прийняття адміністративних актів.
5. Наведіть приклади різних підстав припинення дії адміністративного акта.

Кейс 1

Особа звернулась до державного органу з метою отримання адміністративної послуги. До якого виду приватних осіб в процедурі прийняття адміністративних актів відноситься така особа?

Кейс 2

Адміністративний акт видано адміністративним органом, що не має на це відповідних повноважень. Такий акт буде нікчемним чи заперечним?

До Теми 20. Адміністративний договір

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Знайдіть приклади міжнародних договорів, що іменуються «адміністративний договір».
2. Приведіть приклад застосування адміністративних договорів для врегулювання юрисдикційної ситуації.

До Теми 21 Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Назвіть вимоги до застосування розсуду в діяльності публічної адміністрації.
2. Приведіть приклад оціночного поняття, яке застосовується в адміністративному праві.

До Теми 21. Контроль публічної адміністрації і контроль за публічною адміністрацією як засоби забезпечення законності та дисципліни

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
2. Опишіть способи громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.
3. Назвіть особливості процедури адміністративного контролю.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Поняття та сутність публічного права. Основні теорії розмежування публічного та приватного права.
2. Давньоримська традиція розмежування приватного і публічного права.
3. Теорія розмежування публічного та приватного права Рудольфа фон Єрінга.
4. Теорія розмежування публічного та приватного права Георга Еллінека.
5. Формальна теорія Августа Тона.
6. Теорія розмежування публічного та приватного права в працях радянських вчених.
7. Спеціально-правова теорія розмежування публічного та приватного права.
8. Двоступенева теорія розмежування публічного та приватного права
9. Адміністративне право в системі права України.
10. Поняття та риси адміністративного права.
11. Предмет адміністративного права.
12. Метод адміністративного права.
13. Система адміністративного права.
14. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.
15. Роль і значення адміністративного права в умовах побудови демократичної, соціальної, правової держави.
16. Теоретико-правовий зміст категорії «публічна влада».
17. Теоретико-правовий зміст категорії «суб'єкт владних повноважень».
18. Теоретико-правовий зміст категорії «публічний інтерес».
19. Теоретико-правовий зміст категорії «публічне адміністрування».
20. Камералістика: історичні та соціальні передумови виникнення, предмет, вплив на розвиток поліцейського права.
21. Поліцейське право: історичні та соціальні передумови виникнення, предмет науки поліцейського права, основні вчені-розробники галузі.
22. Адміністративне право: історичні та соціальні передумови виникнення, особливості формування адміністративного права в країнах західної Європи. Відмінності між німецькою та французькою школами адміністративного права.

23. Розвиток поліцейського та адміністративного права на українських землях в XIX ст.– початок XX ст.
24. Радянський період розвитку науки адміністративного права.
25. Поняття, значення та система принципів адміністративного права.
26. Принцип верховенства права. Елементи принципу верховенства права.
27. Поняття та значення принципів належного урядування. Характеристика принципів належного урядування.
28. Суть та види джерел адміністративного права.
29. Формалізовані міжнародні джерела адміністративного права.
30. Формалізовані національні джерела адміністративного права.
31. Неформалізовані джерела адміністративного права.
32. Юридична сила джерел адміністративного права.
33. Поняття адміністративно-правових норм.
34. Поняття та особливості структури адміністративно-правової норми.
35. Види адміністративно-правових норм.
36. Способи реалізації адміністративно-правових норм.
37. Дія адміністративно-правових норм у часі, у просторі та за колом осіб.
38. Особливості систематизації норм адміністративного права.
39. Поняття та особливості адміністративно-правових відносин.
40. Види адміністративно-правових відносин.
41. Структура адміністративних правовідносин.
42. Юридичні факти в рамках адміністративно-правових відносин.
43. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права
44. Структура адміністративно-правового статусу фізичних осіб.
45. Адміністративна правосуб'єктність.
46. Загальний і спеціальний адміністративно-правові статуси фізичних осіб.
47. Співвідношення законного інтересу, суб'єктивного права і юридичного обов'язку.
48. Адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства.
49. Поняття, ознаки та види громадських об'єднань.
50. Молодіжні та дитячі громадські організації як суб'єкт адміністративного права.
51. Особливості адміністративно-правового статусу релігійних організацій.
52. Політичні партії як суб'єкт адміністративного права.
53. Поняття публічної адміністрації.
54. Система та види суб'єктів публічної адміністрації.
55. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації.
56. Поняття компетенції та повноважень суб'єктів публічної адміністрації.
57. Поняття, ознаки та види органів виконавчої влади.
58. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
59. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
60. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів виконавчої влади.

- 61.Адміністративно-правовий статус Президента України.
- 62.Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування.
- 63.Військово-цивільні адміністрації як суб'єкти публічної адміністрації.
- 64.Адміністративно-правовий статус інших суб'єкти публічної адміністрації.
- 65.Поняття, ознаки та види нормативних актів публічної адміністрації.
- 66.Вимоги до нормативних актів публічної адміністрації.
- 67.Процедура прийняття нормативних актів публічної адміністрації.
68. Незаконність нормативного акту публічної адміністрації.
69. Поняття та ознаки адміністративних актів.
- 70.Вимоги до адміністративних актів.
- 71.Види адміністративних актів.
- 72.Характеристика процедури прийняття адміністративних актів.
- 73.Чинність адміністративного акта. Припинення дії адміністративного акта.
- 74.Дефектність адміністративного акта та її наслідки.
- 75.Поняття та ознаки адміністративного договору. Розмежування адміністративних договорів та приватноправових договорів.
76. Види адміністративних договорів.
77. Юридичні передумови та підстави укладення адміністративного договору. Вимоги до законності адміністративного договору.
78. Поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації.
- 79.Нормативне та доктринальне розуміння адміністративного розсуду.
- 80.Умови застосування адміністративного розсуду.
- 81.Контроль як функція публічного адміністрування: поняття, ознаки.
- 82.Основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
- 83.Види публічного контролю.
- 84.Адміністративна процедура контролю.
- 85.Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка «5» (відмінно) – здобувач вищої освіти вільно орієнтується в теоретичному матеріалі та без помилок застосовує теоретичні знання при розв’язанні практичних задач.

Оцінка «4» – здобувач вищої освіти знає основний масив теоретичного матеріалу, але або плутається при його поясненні, або застосовує його на практиці з помилками (при розв’язанні практичних задач).

Оцінка «3» (задовільно) – здобувач вищої освіти має лише уривчасті теоретичні знання та розв’язує лише 50 відсотків практичних задач.

Оцінка «2» (незадовільно) – здобувач вищої освіти не орієнтується в теоретичному матеріалі та виконує менше 50 відсотків практичних задач або не може розв’язувати практичні задачі взагалі.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для курсового (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням

			дисципліни
--	--	--	------------

ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Liubov Bila-Tiunova, Tetiana Bilous-Osin, Diana Kozachuk, Victoriia Vasytkivska (2019) Participation of civil society in public administration: prospects for international experience implementation in Ukraine, *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(5), 757-764, <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7594>
2. Liubov Bila-Tiunova, Andrey Neugodnikov, Yuliia Danylenko (2019) The problems of public administration in the sphere of healthcare in Ukraine, *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8 (2), 575-582.
3. Tamara Latkovska, Liubov Bila-Tiunova (2019) Political and economic governance: a comparative analysis of eastern European countries and Ukraine, *Baltic journal of economic studies*, 5 (3), pp. 91-98.
4. Аверьянов В.Б. Апарат государственного управления: содержание деятельности и организационные структуры. Киев: Наук. думка, 1990. 117 с.
5. Адміністративне право України : підручник / За заг. ред. С. В. Ківалова. О. : Юрид. л-ра, 2003. 896 с.
6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
7. Адміністративне право України в умовах реформування / С. В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова, О.В. Бачеріков, К.В.Бондаренко : навч.посібник. О. : Фенікс, 2012. 174 с.
8. Алексеев С. С. Общая теория права. Москва: Юрид. лит., 1981. 361 с.
9. Бандурка О. М., Тищенко М. М. Адміністративний процес: підручник для ВНЗ. Київ: Літера ЛТД, 2002. 286 с.
- 10.Бахрах Д. Н. Административное право: учебник. Москва, 1987. 156 с.
Бахрах Д. Н. Государственная служба в Российской Федерации. Екатеринбург, 1995. 624 с.
- 11.Бедний О. І. Організаційно-правові основи служби в органах місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2003. 19 с.

12. Битяк Ю. П., Петришин О. В. Авторський проект Закону України «Про службу в органах та їх апараті». *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 1998. № 1. С. 150–169.
13. Біла Л. Р. Деякі питання оцінки діяльності державних службовців. *Наукові праці ОНЮА*. Одеса, 2003. № 2. С. 71–79.
14. Біла Л. Р. Правовий статус державної посади: поняття і структура. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса, 2007. № 4. С. 216–219.
15. Біла-Тіунова Л. Р. Службова кар'єра в Україні: *монографія*. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.
16. Біла-Тіунова Л.Р. Сутнісно-правова характеристика дисциплінарного провадження щодо державних службовців як інститут службового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. № 50. Т. 3. С. 56-61.
17. Біла-Тіунова Л.Р. Тестові завдання із дисциплін «Адміністративне право» та «адміністративно-процесуальне право»: *практикум* / Л. Р. Біла-Тіунова, Є. І. Білокур, Т. І. Білоус-Осінь [та ін.] ; за заг. ред. Л. Р. Білої-Тіунової. Одеса: Фенікс, 2018.
18. Біла-Тіунова Л.Р. Особливості матеріальної відповідальності державних службовців: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 37. С. 64-73.
19. Біла-Тіунова Л.Р. Сфера дії Закону «Про державну службу». *Правові новели*. 2019. № 7. С. 84-89.
20. Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 194 с.
21. Бондаренко К.В. До питання розмежування понять «державне управління» та «публічне адміністрування». *Держава та регіони. Серія: Право*. 2018. № 3. С. 80-84.
22. Бондаренко К.В. Оновлення поняття «адміністративно-політична сфера» у публічному адмініструванні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 3. Т. 1. С. 125-128.
23. Бондаренко К.В. Публічне адміністрування національно-безпековою сферою в Україні: теоретичні, правові та організаційні засади : *монографія*. Одеса, Фенікс, 2019. 406 с.
24. Васильківська В.В. Сутнісно-правова характеристика обов'язків державного службовця. *Право та державне управління* : зб. наук. праць; Класичний приватний ун-т. 2018. № 1. С. 183–189.
25. Васильківська В.В. Теоретико-правова характеристика прав державного службовця. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2018. № 1. Р. 179–184.
26. Голосніченко І. П. Відносини державної служби та предмет адміністративно-правового регулювання. *Публічне право*. № 1 (21). 2016. С. 12– 20.

- 27.Голоядова Т.О. Розвиток адміністративного судочинства в національному механізмі захисту прав особи на доступ до публічної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С.74-79.
- 28.Евдокимова Е. Г. Правовой режим законности: теория и история: по материалам межвузовской научно-практической конференции «Правовой режим законности: вопросы теории и истории». Известия Высших учебных заведений. *Правоведение*, 2001. № 5. 262 с.
- 29.Елистратов А. И. Должностное лицо и гражданин: Вопросы административного права. *Правоведение*, 1994. № 4. С. 84–90.
- 30.Залужний В.Г. Адміністративно-правова характеристика поліцейських комісій як суб'єктів оцінювання діяльності поліцейських. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 78-83.
- 31.Іванський А.Й. Місцеве самоврядування та захист майнових прав територіальної громади : *монографія*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 232 с.
- 32.Картузова І. О., Осадчий А. Ю. Теоретичні засади адміністративних процедур. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2007. № 36. С. 225–235.
- 33.Ківалов С. В. Професійні стандарти в морській галузі: історичний розвиток правового регулювання та сучасне оновлення. *Lex Portus*. 2018. № 1. С. 5–20.
- 34.Ківалов С.В. Понятійно-термінологічна характеристика публічного адміністрування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 98-106.
- 35.Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6.07.2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
- 36.Козачук Д.А., Басалюк Н.В., Таркін В.П. Зловживання учасниками процесу своїми процесуальними правами в адміністративному судочинстві. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 685-689.
- 37.Козырин А.Н. Административное право зарубежных стран: учебное пособие. Москва: СПАРК, 1996. 229 с. 77. Коліушко І. Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. Київ: Факт, 2002. 260 с.
- 38.Койчева О.С. Рахункова палата як суб'єкт фінансового контролю щодо діяльності вищих навчальних закладів. *Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers: scientific and pedagogic internship. Humanities and natural sciences university in Sandomierz*. Sandomierz June 11-15 2018. P. 69-72.
- 39.Колпаков В.К. Адміністративне право України : *підручник* / Колпаков В.К., Кузьменко О. В. К., 2003. 544 с.
- 40.Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: *підручник*. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с

41. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Редакція від 21.02.2019 № 2608-III). URL: www.rada.gov.ua
42. Концепція адміністративної реформи в Україні: затв. Указом Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page> (дата звернення: 10.01.2017)
43. Корнута Л.М. Принцип лояльності в державній службі : теоретико-правова характеристика та перспективи розвитку. *Право і суспільство*. 2019. № 1. ч. 1. С. 91–96.
44. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 27.06.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.09.2019).
45. Лавренова О.І. Притягнення до адміністративної відповідальності осіб за невиконання законних вимог виконавців: правові підстави та порядок притягнення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 199-201.
46. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: *навчальний посібник*. К.: Ваіте, 2014. 376 с.
47. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий 16.12.1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. № 2148-VIII. URL: http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_043 (дата звернення: 01.02.2017).
48. Могил С. К. Професійна компетентність державного службовця: сутність, правове регулювання, вимоги. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Одеса, 2014. Вип. 11 (1). С. 162–165.
49. Негара Р.В. Система принципів проведення конкурсу у державній службі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1 (22). С. 127-133.
50. Оборотов Ю. М. Верховенство права як шлях до правової гармонії в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. Київ, 2008. № 4. С. 5–11.
51. Осадчий А. Ю. Предметна юрисдикція адміністративних судів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*: збірник наукових статей. Чернівці, 2018. № 3. С. 109-118.
52. Пахомов І. М. Адміністративно-правові питання державної служби в СРСР. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 128 с.
53. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17 /. Ст. 112.
54. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 76. Ст. 3067.

55. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 01.09.2019).
56. Про відкритість використання публічних коштів : Закону України від 11.02.2015 р. Дата оновлення: 30.09.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183-19> (дата звернення: 01.09.2019).
57. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лютого 2015 р. Дата оновлення: 24.02.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/141-19> (дата звернення: 01.09.2019).
58. Про державну службу : Закону України від 10.12.2015 р. Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. (дата звернення: 01.09.2019).
59. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. (дата звернення: 01.09.2019).
60. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII> (дата звернення: 01.09.2019).
61. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207-18/paran99#n99> (дата звернення: 01.09.2019).
62. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2945.
63. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 16.07.2019 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 01.09.2019).
64. Про запобігання корупції Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 01.09.2019).
65. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування НАДС: Наказ НАДС від 05.08.2016 р. № 158 Дата оновлення: 05.08.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16> (дата звернення: 01.09.2019).
66. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214. Дата оновлення: 02.09.2017. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п> (дата звернення: 01.09.2019).
67. Про затвердження Міської програми «Електронне відкрите місто» м. Одеси на 2015-2017 роки: Рішення Одеської міської ради №6508-VI від

- 16.04.2015. URL: <http://omr.gov.ua/ua/acts/council/70092/>. (дата звернення: 01.09.2019).
68. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 617-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80> (дата звернення: 01.09.2019).
69. Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 492 Дата оновлення: 20.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.2019).
70. Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 р. № 367. Дата оновлення: 12.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF/conv> (дата звернення: 01.09.2019).
71. Про затвердження Порядку здійснення заходів, пов'язаних із утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2011 р. № 1074. *Офіційний вісник України*. 2011. № 82. Ст. 3005.
72. Про затвердження Порядку утворення державної холдингової компанії : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 р. № 773. Дата оновлення: 22.08.2012 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/773-2012-%D0%BF>. (дата звернення: 01.09.2019).
73. Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 р. № 65. Дата оновлення: 29.03.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF>. (дата звернення: 01.09.2019).
74. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 01.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.09.2019).
75. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. Дата оновлення: 01.01.2019 р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.09.2019).
76. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18.01.2018 р. № 2268-VIII. Дата оновлення: 18.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2268-19>(дата звернення: 01.09.2019).

77. Про публічні закупівлі : Закон України від 01.01.2019 р. № 922-VIII Дата оновлення: 22.08.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 01.09.2019).
78. Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України: Закон України від 12.08.2014 р. № 1636-VII Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1636-18> (дата звернення: 01.09.2019).
79. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. N 2250-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>. (дата звернення: 01.09.2019).
80. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14> (дата звернення: 01.09.2019).
81. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. Дата оновлення: 14.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (дата звернення: 01.09.2019).
82. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції : Закон України від 02.09.2014 р. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1669-18> (дата звернення: 01.09.2019).
83. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 41. Ст. 2726.
84. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 04.11.2018 р. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>. (дата звернення: 01.09.2019).
85. Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Конституційного Суду України. *Українське право*. Київ, 2006. № 1 (19). С. 210–220.
86. Реформа управління персоналом на державній службі в Україні. URL: <http://www.ucs-hrm.org.ua> (дата звернення: 15.09.2019).
87. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / кол. авт.; наук. кер. В. В. Цветков. Київ: Оріяни, 1998. 364 с.
88. Россинский Б. В., Стариков Ю. Н. Административное право: учебник. 4-е изд., пересмотр. и доп. Москва: Норма, 2009. 927 с.
89. Слободянюк М.А. Функціональна характеристика міжнародних неурядових організацій як суб'єктів управління спортом в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 3. С. 55-61.
90. Стариков Ю. Н. Службное право: учебник. Москва: Изд-во БЕК, 1996. 698 с.

91. Старков В. І. Стимулювання виконавської дисципліни у державних службовців: досвід країн ЄС. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2010. № 1 (3). URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10svidke.pdf> (дата звернення: 03.01.2017).
92. Tatyana Bilous-Osin, Diana Kozachuk, Victoria Vasylykivska (2019) Ecocatastrophe in Donbass Region and its Effect on the Public Administration Entity. *Ekoloji*, 107, 6007-6011.
93. Фоміч Г. В. Адміністративні процедури у публічній службі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. 20 с.
94. Хамходера О. П. Адміністративно-правовий статус інспекції як центрального органу виконавчої влади: Одеса, 2014. 270 с.
95. Хамходера О.П. Запобігання корупційним проявам у публічній службі. *Адміністративне право України: Підручник* / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С. 313-344.
96. Чердинцев Ю.Г. Правові засади режиму секретності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 83-88.
97. Шайгородський Ю. Ж., Андрійчук Т. С., Дідух А. Я. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: *монографія*. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2011. 148 с.
98. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: *монографія*. Київ: Юридична фірма «Салком», 2005. 80 с.
99. Шевченко С. О. Оцінювання діяльності державних службовців: теоретичні та практичні підходи, досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. № 4. С. 255–265.
100. Шкарпицька В. К. Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 6. С. 289-295.
101. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право: *навч. посіб.* для юрид. фак-ів та фак-ів міжнар. відносин. Львів: ЗУКЦ, 2007. 308 с.

ДОДАТОК 1.

Тестові завдання

Як співвідносяться норми адміністративного та конституційного права?

- A) вони є рівноправними
- B) норми конституційного права мають майновий характер
- C) норми конституційного права є основоположними
- D) норми конституційного права є допоміжними

Якими особливостями характеризуються відносини, що становлять предмет адміністративного права?

- A) їх учасниками є лише юридичні особи
- B) вони виникають у сфері публічного адміністрування
- C) їх учасником завжди є Президент України
- D) їх учасниками є менеджери

Що слід розуміти під методом адміністративно-правового регулювання?

- A) систему прийомів, способів та засобів
- B) форми публічного адміністрування
- C) види діяльності органів виконавчої влади
- D) правове забезпечення публічного адміністрування

В якій теорії розмежування публічного та приватного права застосовується наступне правило: норма права належить до публічного (адміністративного) права у тому разі, якщо вона за будь-яких умов її застосування уповноважує або зобов'язує винятково суб'єкта публічної адміністрації до певної дії чи рішення?

- A) теорія субординації

- В) теорія Рудольфа фон Єрінга
- С) спеціально-правова теорія
- Д) двоступенева теорія

Що є ознакою неправових форм публічного адміністрування?

- А) непередбаченість приписами права
- В) порушення ними приписів права
- С) вчинення на основі розсуду суб'єкта влади, а не законодавчо закріпленого повноваження
- Д) відсутність безпосереднього спричинення юридичних наслідків

До якої частини системи адміністративного права входить адміністративно-деліктне право?

- А) Загальної частини
- В) Особливої частини
- С) Спеціальної частини
- Д) Юрисдикційної частини

Якою є бланкетна норма адміністративного права?

- А) норма, що містить повно викладене правило поведінки
- В) норма, що зазначає правило поведінки не повно, посилаючись на інші норми або акти
- С) норма, що містить альтернативне правило поведінки
- Д) в адміністративному праві відсутні бланкетні норми

Яким шляхом можуть бути реалізовані адміністративно-правові норми?

- А) виконання, порушення, використання, застосування
- В) виконання, дотримання, порушення, тлумачення
- С) виконання, дотримання, використання, застосування
- Д) виконання, дотримання, заборони, застосування

Як називається форма реалізації адміністративно-правових норм, що являє собою державно-владну діяльність та полягає у практичному вирішенні конкретних питань шляхом прийняття уповноваженим суб'єктом обов'язкових до виконання індивідуальних юридично-владних рішень?

- А) застосування
- В) виконання
- С) використання
- Д) дотримання

Що являє собою реалізація адміністративно-правових норм у формі виконання?

- А) активна поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо виконання юридичних обов'язків
- В) активна поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо здійснення наданих юридичних прав

- С) пасивна поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо дотримання заборон
- Д) діяльність органів держави щодо вирішення управлінських справ і видання індивідуальних юридичних актів, які ґрунтуються на вимогах матеріальних і процесуальних юридичних норм

Що являє собою реалізація адміністративно-правових норм у формі дотримання?

- А) активна поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо виконання юридичних обов'язків
- В) активна поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо здійснення наданих юридичних прав
- С) пасивна поведінка суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо дотримання заборон
- Д) діяльність органів держави щодо вирішення управлінських справ і видання індивідуальних юридичних актів, які ґрунтуються на вимогах матеріальних і процесуальних юридичних норм

Яка із наведених ознак НЕ є характерною для адміністративних правовідносин?

- А) обов'язковою стороною є державний орган, його посадова особа або інший суб'єкт владних повноважень
- В) як правило, відносини будуються за принципом «влада-підпорядкування»
- С) як правило, виникають за згодою сторін
- Д) у випадку порушення правових норм відповідальність настає перед державою, а не іншою стороною

Наявність чого потрібна для виникнення адміністративно-правових відносин?

- А) владного суб'єкта
- В) юридичного факту
- С) норм поведінки
- Д) наказу керівника

З чого традиційно складаються адміністративно-правові відносини?

- А) суб'єктивних юридичних прав та обов'язків
- В) суб'єктів, об'єктів та змісту
- С) правомірних та неправомірних дій
- Д) керівника та підлеглого

З яких елементів традиційно складається структура адміністративних правовідносин?

- А) об'єкт, суб'єкти, зміст
- В) об'єкт, суб'єкти та юридичні факти
- С) суб'єктивні юридичні права та обов'язки
- Д) адміністративна правоздатність та адміністративна дієздатність

Який зв'язок між адміністративними правовідносинами та юридичними фактами?

- A) адміністративні правовідносини є підставою виникнення, зміни або припинення юридичних фактів
- B) юридичні факти є підставою виникнення, зміни або припинення адміністративних правовідносин
- C) зв'язок між ними полягає в особливих правах та обов'язках сторін-учасників правовідносин
- D) юридичні факти завжди є обов'язковим елементом структури адміністративних правовідносин

Які види адміністративно-правових відносин можна виділити за критерієм їх функцій?

- A) функціональні та територіальні
- B) регулятивні та правоохоронні
- C) субординаційні та координаційні
- D) вертикальні та горизонтальні

Наявність якої умови є обов'язковою для адміністративно-правових відносин?

- A) владного суб'єкта
- B) рівності сторін
- C) правомірного юридичного факту
- D) індивідуального управлінського акта

Що складає зміст адміністративних правовідносин?

- A) виключно суб'єктивні юридичні права
- B) виключно суб'єктивні юридичні обов'язки
- C) суб'єктивні юридичні права та обов'язки
- D) адміністративна правоздатність, дієздатність та деліктоздатність

Яка ознака є характерною для принципів адміністративного права?

- A) займають другорядне положення відносно норм адміністративного права
- B) заповнюють прогалини у сфері адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.
- C) стосуються виключно правотворчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації
- D) обов'язково мають бути закріплені в Конституції чи законах України

Зміст якого принципу адміністративного права складає можливість суб'єкта публічної адміністрації на власний розсуд визначати повністю або частково зміст рішення або вибрати один із декількох варіантів прийняття рішень?

- A) законності
- B) юридичної визначеності
- C) заборони свавілля та зловживання дискреційними повноваженнями

D) заборони дискримінації

Зміст якого принципу адміністративного права складає вимога дотримання публічною адміністрацією в процесі її діяльності принципів права, положень міжнародних та національних юридичних актів?

- A) законності
- B) юридичної визначеності
- C) заборони дискримінації
- D) заборони свавілля та зловживання дискреційними повноваженнями

Зміст якого принципу адміністративного права складає заборона внесення суб'єктом публічної адміністрації непередбачуваних змін до нормативних актів?

- A) законності
- B) юридичної визначеності
- C) дотримання прав людини
- D) заборони дискримінації

Яка ознака є характерною для принципів належного врядування?

- A) стосуються насамперед правозастосовної діяльності суб'єктів публічної адміністрації
- B) закріплені в Конституції України
- C) стосуються насамперед правотворчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації
- D) їх перелік є закритим і не може доповнюватись новими принципами

Яке з наведених положень НЕ відноситься до реалізації принципу прозорості?

- A) забезпечення доступу до публічної інформації
- B) публікування офіційних документів
- C) забезпечення доступу до приміщень органів публічної влади
- D) забезпечення участі осіб у прийнятті рішень публічною адміністрацією

Змістом якого принципу належного врядування є вимога створення результату, що задовольняє потреби суспільства, раціонально використовуючи надані ресурси?

- A) участі
- B) прозорості
- C) ефективності
- D) відповідальності

Який принцип адміністративного права вимагає передбачуваності застосування юридичних приписів, надання особі можливості планувати своє буття, керуючись правом, чітко відокремлюючи правомірну поведінку від протиправної?

- A) принцип транспарентності

- В) принцип заборони свавілля
- С) принцип юридичної визначеності
- Д) принцип ефективності

Принципи адміністративного права:

- А) Є незмінними
- В) Розвиваються одночасно з розвитком адміністративного права
- С) Встановлюються спеціальним законом
- Д) Встановлюються публічною адміністрацією

Принципи адміністративного права є свого роду:

- А) Меганормами
- В) Мікронормами
- С) Актами законодавства
- Д) Поточними нормами

З яким принципом пов'язується положення ч. 2 ст. 19 Конституції України, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України?

- А) Законності
- В) Доступу до правосуддя
- С) Рівності
- Д) Правомочності

Який принцип адміністративного права вимагає, щоб будь-які юридичні акти, прийняті публічною адміністрацією, були передбачуваними?

- А) Прозорості
- В) Законності
- С) Всебічності
- Д) Юридичної визначеності

Який принцип сприяє формуванню України як держави рівних можливостей?

- А) Принцип рівності перед законом
- В) Принцип законності
- С) Принцип доступу до правосуддя
- Д) Принцип вищості закону

Який принцип адміністративного права прямо не зафіксований у Конституції України, однак впливає зі змісту її положень?

- А) Принцип доступу до правосуддя
- В) Принцип ієрархічної вищості закону
- С) Принцип рівності перед законом
- Д) Принцип поділу влади

Чи можуть нормативно-правові акти деяких органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування містити норми права, але не входити до системи адміністративного законодавства?

- A) Так, можуть
- B) Ні, не можуть
- C) Норми права можуть містити лише нормативно-правові акти деяких органів виконавчої влади
- D) Норми права можуть містити лише нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування

Що із зазначеного НЕ є способом (формою) систематизації адміністративного права?

- A) Узагальнення
- B) Інкорпорація
- C) Консолідація
- D) Кодифікація

Що із зазначеного є способом систематизації адміністративно-правових актів, заснований на змістовній переробці й узгодженні певної групи юридичних норм, пов'язаних загальним предметом регулювання, й об'єднанні їх в єдиному новому акті?

- A) Консолідація
- B) Кодифікація
- C) Узагальнення;
- D) Інкорпорація

Адміністративне законодавство - це:

- A) Система законів та індивідуальних актів
- B) Система підзаконних актів та індивідуальних актів
- C) Система приписів органів державного управління
- D) Система нормативно-правових актів, у яких містяться найбільш загальні й важливі адміністративно-правові норми

Які з перерахованих джерел адміністративного права відносяться до «м'якого права»?

- A) правова доктрина
- B) норми моралі, традицій та звичаїв
- C) акти міжнародних міжурядових організацій
- D) рішення Європейського суду з прав людини

Що з перерахованого відноситься до неформалізованих джерел адміністративного права?

- A) правова доктрина
- B) акти міжнародних міжурядових організацій

- C) рішення Європейського суду з прав людини
- D) міжнародні договори

Що з перерахованого відноситься до неформалізованих джерел адміністративного права?

- A) норми моралі, традицій та звичаїв
- B) акти міжнародних міжурядових організацій
- C) рішення Європейського суду з прав людини
- D) міжнародні договори

Як співвідносяться норми адміністративного та конституційного права?

- A) вони є рівноправними
- B) норми конституційного права мають майновий характер
- C) норми конституційного права є основоположними
- D) норми конституційного права є допоміжними

Яка із названих груп суспільних відносин не належить до предмету адміністративного права?

- A) суспільні відносини, пов'язані з організацією та діяльністю адміністративних судів
- B) суспільні відносини, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади, насамперед публічною адміністрацією, прав і свобод людини і громадянина
- C) суспільні відносини, які мають місце у внутрішньоорганізаційній діяльності органів публічної влади
- D) суспільні відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням заходів адміністративної відповідальності до фізичних та юридичних осіб

Як називається спеціальний метод адміністративного права, що полягає у наданні керованому суб'єкту (підпорядкованій особі) права вимагати від керуючого суб'єкта вчинення певних дій, зокрема – вимагати створення необхідних для своєї діяльності умов (матеріальних, організаційних тощо)?

- A) координації
- B) реординації
- C) субординації
- D) диспозитивний

Які суспільні відносини належать до предмету регулювання адміністративного права?

- A) що виникають у сфері фінансової діяльності держави з приводу акумуляції, розподілу та використання грошових коштів, які становлять національний доход держави
- B) які мають місце у внутрішньоорганізаційній діяльності органів публічної влади
- C) особисті немайнові правовідносини

D) по виробництву та реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг державними підприємствами

До якої частини системи адміністративного права входить адміністративно-деліктне право?

- A) Загальної частини
- B) Особливої частини
- C) Спеціальної частини
- D) Юрисдикційної частини

У яких формах здійснюється легалізація громадських об'єднань?

- A) реєстрація, повідомлення про утворення
- B) визнання, погодження
- C) дозвіл, ліцензування
- D) акредитація, сертифікація

У якому з варіантів назви громадського об'єднання дотримані вимоги щодо назви громадського об'єднання ?

- A) «ВСЕУКРАЇНСЬКА ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ»
- B) «РІДНЕ МІСТО»;
- C) «СУД ЧЕСТІ»;
- D) «PER ASPERA AD ASTRA».

Визначте, що НЕ є підставою для анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії?

- A) невиконання політичною партією вимоги щодо утворення та реєстрації протягом шести місяців з дня реєстрації своїх обласних організацій у більшості областей України, містах Києві, Севастополі та в Автономній Республіці Крим;
- B) виявлення протягом трьох років з дня реєстрації політичної партії недостовірних відомостей у по даних на реєстрацію документах;
- C) нецільове використання політичною партією коштів, виділених з державного бюджету, на фінансування її статутної діяльності;
- D) невисування політичною партією своїх кандидатів по виборах Президента України та виборах народних депутатів України протягом десяти років.

За якої умови громадське об'єднання, зареєстроване в установленому законом порядку, може мати всеукраїнський статус?

- A) за умови наявності у нього відокремлених підрозділів у більшості адміністративно-територіальних одиниць;
- B) за умови, що статус підтриманий підписами не менше 10 тисяч громадян;
- C) за умови визнання такого статусу Кабінетом Міністрів України;
- D) за умови визнання такого статусу Міністерством юстиції України.

Що належить до прав громадського об'єднання?

- A) брати участь у здійсненні державної регуляторної політики;
- B) брати участь у всеукраїнських виборах;
- C) мати воєнізовані формування;
- D) формувати державну ідеологію.

Що є підставою для припинення діяльності громадського об'єднання?

- A) рішення Кабінету Міністрів України;
- B) рішення Міністерства юстиції України;
- C) рішення Конституційного суду України;
- D) рішення адміністративного суду.

Які особи НЕ можуть бути членами профспілок?

- A) іноземці;
- B) неповнолітні особи;
- C) державні службовці;
- D) роботодавці.

З якого віку особа може бути засновником молодіжної громадської організації?

- A) 14 років
- B) 16 років
- C) 18 років
- D) 21 рік

У якій формі може бути створено добровільне об'єднання юридичних та фізичних осіб для здійснення та захисту своїх прав і свобод, засновниками якого є юридичні особи?

- A) громадської організації
- B) громадської спілки
- C) громадського формування
- D) профспілки

Яке право має громадське об'єднання зі статусом юридичної особи на противагу громадському об'єднанню без статусу юридичної особи?

- A) подавати звернення, скарги, пропозиції, запити на інформацію
- B) організувати мітинги
- C) мати зареєстровану символіку
- D) поширювати інформацію про свою діяльність

Рішення про створення якого об'єднання громадян повинно бути підтримано підписами не менше 10 тисяч громадян України?

- A) політичної партії
- B) всеукраїнської громадської організації
- C) міжнародної громадської організації
- D) релігійної громади

З якого моменту набувають чинності нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, що визначають права та обов'язки громадян?

- A) з моменту їх прийняття
- B) з моменту їх підписання
- C) з моменту їх офіційного опублікування
- D) з моменту доведення їх до відома зацікавлених осіб

Який з перерахованих актів є нормативним?

- A) постанова про притягнення до адміністративної відповідальності
- B) ліцензія на зайняття певним видом господарської діяльності
- C) постанова Кабінету Міністрів України про утворення центрального органу виконавчої влади
- D) указ Президента України про присвоєння рангу державному службовцю

Які акти підлягають обов'язковій державній реєстрації?

- A) рекомендаційного, роз'яснювального та інформаційного характеру (методичні рекомендації, роз'яснення, у тому числі податкові, тощо)
- B) якими доводяться до відома підприємств, установ і організацій рішення вищестоящих органів
- C) які мають міжвідомчий характер, тобто є обов'язковими для інших міністерств, органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що не входять до сфери управління органу, який видав акт
- D) нормативно-технічні документи (національні та регіональні стандарти, технічні умови, будівельні норми і правила, тарифно-кваліфікаційні довідники, кодекси усталеної практики, форми звітності та інші)

Що з перерахованого відноситься до вимог організаційно-технічного характеру, яким має відповідати нормативний акт публічної адміністрації?

- A) відповідність нормативного акта положенням Конституції України, законам і нормативно-правовим актам вищої юридичної сили
- B) видання нормативного акта уповноваженим на це органом, посадовою особою у межах їх компетенції
- C) наявність в нормативному акті усіх необхідних реквізитів
- D) відповідність нормативного акта меті, приписам і вимогам законодавчого акта, на виконання якого його видано

Який із наведених варіантів характеризує мету укладання адміністративних договорів?

- A) врегулювання питань надання фінансових послуг державою
- B) делегування представницьких мандатів
- C) врегулювання питань надання адміністративних послуг
- D) фіксування суттєвих положень коаліційної угоди

